

Äitiyden merkitykset ja elämänmuutokset eron jälkeen

Teija Pitkäkangas

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Syyslukukausi 2021
Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Pitkäkangas, Teija. 2021. Äitiyden merkitykset ja elämänmuutokset eron jälkeen. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. 63 sivua.

Tämän tutkimuksen tehtävänä oli tarkastella naisten antamia merkityksiä omalle äitiydelleen eron jälkeisessä elämänmuutoksessa. Eron jälkeisen ajan tutkiminen äitien näkökulmasta on tärkeää, sillä vuonna 2020 eronneisuus on suurentunut naisilla lähes kaikissa ikäryhmissä edelliseen vuoteen verrattuna. Lisäksi Suomen eronneisuusluku on ollut 2000- luvulla Euroopan Unionin korkeimpia. Erojen määrät ovat Suomessa yhä suurentuneet ja lisäksi ero koskettaa vuosittain tuhansia suomalaisia alaikäisiä lapsia. Tutkimukseni liittyy näin ollen lähes jokaisen suomalaisen elämään, joko suoraan tai lähiverkoston kautta.

Tutkimus toteutettiin laadullisella tutkimusotteella ja sosiokonstruktionistista lähestymistapaa mukaillen. Tutkimuksen aineisto oli kerätty osana laajempaa Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen ja Ensi- ja turvakotien liiton yhteistä projektia. Tässä tutkimuksessa käytin aineistona kuutta (6) haastattelua. Haastattelut on tehty vuosina 2018–2019. Aineiston analyysissä sovelsin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimuksessa selvisi, että eron jälkeisen äitiyden merkitykset muodostuvat äitien omien kokemusten kautta. Kun äidit käsittelivät eron jälkeisiä kokemuksiaan, niin samalla heidän minäkuvansa vahvistui. Tämä itsereflektointi yhdessä eron jälkeisen itsenäistymisen ja uudenlaisen vastuunkantamisen kanssa aikaansai äideissä voimautumista. Eron jälkeiseen elämänmuutokseen puolestaan liittyi se, että äitinä ei vain olla, vaan elämänkokemusten kautta äidiksi kasvetaan ja eheydytään. Oman äitiyden kasvun prosessi eron jälkeen, voi tämän tutkimuksen mukaan olla äitiyttä vahvistava elämänkokemus.

Asiasanat: äitiys, ero, vanhemmuus, perhe, kasvatus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO.....	5
2 NÄKÖKULMIA ÄITYYDEN TARKASTELUUN.....	7
2.1 Perhetutkimuksen suuntauksien määritelmiä äitiydelle	7
2.2 Äitiyden ihanteet, myytit ja uskomukset	9
2.3 Äiti vanhempana ja kasvattajana.....	11
3 ERO PERHEESSÄ.....	13
3.1 Perherakenteiden ja -suhteiden määrittelyä	13
3.2 Eron merkitys perheessä.....	14
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	17
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	17
4.2 Tutkimuskohde ja lähestymistapa.....	17
4.3 Tutkimukseen osallistujat.....	19
4.4 Aineiston analyysi	19
4.5 Eettiset ratkaisut.....	22
5 TULOKSET.....	23
5.1 Äitiyden toteutuminen eron jälkeisten uusien merkityksien kautta.....	24
5.1.1 Äitiyden uudelleen prosessointia	24
5.1.2 Äitiyttä arjen merkityksien kautta	26
5.1.3 Äidin eron jälkeinen itsenäistyminen.....	29
5.1.4 Äidin vanhemmuuden rakentuminen suhteessa lapseen ja perheeseen	31
5.2 Äidin eron jälkeiseen elämänmuutokseen kasvaminen.....	36
5.2.1 Vastuu itsenäisestä elämästä voimauttaa	36

5.2.2	Itsensä etsiminen ja minäkuvan vahvistuminen	37
5.2.3	Menneisyyden taakka ja tulevaisuuden rakentuminen	40
5.2.4	Hyväksyvä ajattelu ja sopeutuminen uuteen elämään.....	44
6	POHDINTA.....	47
6.1	Äitiys määrittänyt kokemusten kautta	47
6.2	Äitinä ei vain olla vaan siihen kasvetaan	50
	LÄHTEET	57

1 JOHDANTO

Kaikkiaan vuosittain eroon päättyy 13000–14000 avioliittoa ja Suomen eronaisuusluku on ollut Euroopan Unionin korkeimpien joukossa 2000-luvulla. Eron jälkeisen vanhemmuuden tutkimukselle on tarvetta, sillä tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 avioeroon päättyi 13 478 avioliittoa. Tilastot osoittavat, että ero koskettaa vuosittain kaikkiaan noin 15 000 alaikäistä lasta. (Tilastokeskus, 2021a). Tutkimukseni liittyy näin ollen lähes jokaisen suomalaisen elämään, joko suoraan tai lähiverkoston kautta.

Äitiyttä on tutkittu paljon niin Suomessa kuin muualla maailmassa. Tutkimuksissa kiinnostuksen kohteena ovat olleet niin äitien kokemukset, kuin äitiyttä normittavat, ohjaavat, rajaavat ja mahdollistavat instituutiot, käytännöt ja puhutavat. Äitiyttä on tutkittu esimerkiksi lastenneuvolan (Laitinen, Aho, Salonen & Kaunonen 2015) ja terveydenhuollon (Salonen, Oommen, Kumpula & Kaunonen 2013), sekä sosiaalihuollon (Hiltunen 2015) näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksissa on tuotu esille kulttuurista perspektiiviä äitiyteen (Berg 2008), sekä tutkittu äitien tyytyväisyyttä ja hyvinvointia (Korhonen & Luoma 2017).

Avio- ja avoeroja koskeva tutkimus on puolestaan usein ollut kiinnostunut äitiydestä lasten (Vezzetti 2016, Tartari 2015) ja nuorten (Fridman-Teutsch & Attar-Schwartz 2019) näkökulmasta. Myös erotutkimukset isovanhempien (Jappens & Van Bavel 2016) ja isien (Broberg & Hakovirta 2014, Kalmijin 2015) näkökulmista ovat alkaneet yleistyä.

Tutkimukseni käsitteelliset paikannukset etenevät äitiyttä määrittelevien näkökulmien kautta edelleen eron merkityksiin perheessä ja perhesuhteissa. Lähestyn eronneiden äitien ajattelua sen kerronnan kautta mitä he tuottavat omasta äitiyden kokemuksestaan. Tavoitteenani on pureutua juuri eron jälkeiseen aikaan, jossa äitiys ja vanhemmuus ovat murroksessa. Tarkastelen perheitä sosiaalisen todellisuuden merkitysten kautta, jolloin äitiyden jäljille päästään puhetta ja tekstejä tutkimalla (Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014 8–9). Castrén, Hakovirta ja Kuronen (2019, 341) tuovat esiin, että tänä päivänä perheiden tutkimuksessa

huomioidaan perhesuhteiden merkitykset. Heidän mukaansa perhesuhteiden tutkimuksessa korostuvat erityisesti tutkittavien yksilölliset kokemukset.

Tutkimukseni aineisto on kerätty osana laajempaa Jyväskylän yliopiston eron jälkeiseen arkeen ja vanhemmuuteen liittyvää projektia. Haastattelujen avulla tutkimuksessa on syvennytty äitiyden merkityksiin eron jälkeisessä elämänmuutoksessa. Tutkimukseni keskiössä ovat eron jälkeinen elämänmuutos ja äitiyden merkitykset. Tutkimukseni kohteena ovat äidit, sekä heidän omakohtaiset kokemuksensa ja kerrontansa.

2 NÄKÖKULMIA ÄITIYDEN TARKASTELUUN

Äitiys on hyvin monitahoinen ilmiö, jota voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta (Katvala 2001, 9–11). Tässä luvussa tarkastellaan, miten äitiyttä määritellään perheteorian tutkimuksen eri suuntauksien kautta. Luvussa tuodaan lisäksi esiin myös äitiydestä valloillaan olevia myyttejä ja uskomuksia, sekä äitiyden ihanteita. Lopuksi pohditaan sitä, miten äidit nähdään kasvattajina ja vanhempina.

2.1 Perhetutkimuksen suuntauksien määritelmiä äitiydelle

Kaikkein varhaisimmissa perhetutkimuksen suuntauksissa äiti nähdään muista perheenjäsenistä huolehtivana kotiäitinä ja tunnejohtajana. Tämä ajatus juontaa juurensa 1950-luvulle, jolloin on esitetty teoria universaalista perheestä (Parsons & Bales, 1955). Äitiyteen on vahvasti vaikuttanut myös Sigmund Freudin esittämiin teorioihin pohjautuva kiintymyssuhdeteoria, jonka mukaan äiti ja lapsi muodostavat erityisen ”perhe-elämän ytimen”. Freudin kiintymyssuhdeteoriasa lapsen normaalin kehityksen edellytys on, että lapsen kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana hänen tarpeisiinsa vastaa juuri äiti. (Bowlby, 1957.) Kiintymyssuhdeteoria korostaa lisäksi äidin jatkuvaa läsnäoloa, sekä nostaa hänet esille kodin huolehtijana, joka luo lapsen merkityksellisen kiintymyssuhteen (Kuronen 2004, 82). Näille näkemyksille ei kuitenkaan ole ollut viime vuosikymmeninä enää varsinaisesti sijaa, vaikkakin niiden vaikutukset näkyvät edelleen käytännössä. Tämän päivän perhetutkimuksessa ajatusta tällaisista äidin tai isän vakiintuneista rooleista ei nähdäkään enää niin yleisenä, vaan perheet ja sen toimijat ovat moninaisia (Jallinoja 2016, 18). Puolestaan perheideologian, heteroseksuaalisen ydinperheen, sukupuolten työnjaon ja valtasuhteiden kritiikki liittyyvät vahvasti feministiseen tutkimukseen (Kuronen 2004, 82).

Myös kiinnostuksen kohdentuminen erilaisiin instituutioita kohtaan on ollut merkityksellinen vaihe äitiyden tutkimuksessa. Erityisesti Dorothy Smith on ollut eräs aktiivinen feminismiin puolestapuhuja. Smith on pyrkinyt tekemään

naisten päivittäisen elämän yhteiskunnallisista ehdoista näkyvämpiä ja paremmin ymmärrettäviä. (Kuronen 2004, 95.) Toiseksi merkittäväksi näkemykseksi Kuronen (2004) esittää tutkimukset, joissa nainen nähdään ”perheen ruokkijana”. Tässä näkemyksessä naisen harteille kasaantuu sekä lapsiin, että koko perheeseen liittyvät asiat. Nainen huolehtii tällöin arkeen liittyvistä asioista. Hän hoivaa esimerkiksi kuumeopotilasta ja valmistaa lapselle iän mukaista ruokaa. Tämä näkemys naisesta perheen ruokkijana on tuonut hänen mukaansa perhetutkimuksen saralle näkemyksen sukupuolien erilaisesta asemasta. Tässä ajattelumallissa äiti kuvataan perheen hallinnoitsijana ja koordinoijana, jonka toimintaa lisäksi tukevat yhteiskunnalliset instituutiot, kuten koulu ja terveydenhuolto.

Kiintymyssuhdeteoria on vaikuttanut laajalti länsimaiseen ajatteluun vanhemmuudesta ja perhe-elämästä. Tutkijat ovat toki myöhemmin tehneet tarkennuksia moniin näistä aikaisemmista perhetutkimuksen suuntauksien teorioista. Vaikka monet varhaisimmat teoriat ovat saaneet osakseen paljon kritiikkiä, niin silti monet tutkijat ovat käyttäneet niitä oman työnsä lähtökohtana. (Yesilova 2009, 51–56, 79.)

Viimeaikainen perhetutkimus on puolestaan korostanut yhteisvanhemmuutta (coparenting) lapsiperhe-elämän ja vanhempien hyvinvoinnin tukemisessa (Durtschi 2017, Feinberg 2003, McHale, Kuersten-Hogan & Rao 2004.) Yhteisvanhemmuus ymmärretään vanhempien tapana toimia yhdessä lasta kasvatessa (Feinberg 2003, 96.) Toimiva yhteisvanhemmuus edistää tutkimusten mukaan perheiden hyvinvointia, helpottaa perheen ja työelämän yhteensovittamista, sekä vähentää vanhempien kokamaa vanhemmuuden stressiä. Yhteisvanhemmuutta on tutkittu esimerkiksi perheen sisällä, sekä vanhempien välisen vuorovaikutuksen näkökulmasta (McHale & Rotman 2007).

Suomessa käsite yhteisvanhemmuus on vielä suhteellisen uusi. Yhteisvanhemmuudesta puhutaan usein myös käsitteillä jaettu vanhemmuus ja yhteistyövanhemmuus (Terävä & Böök 2019). Yhteisvanhemmuus rakentuu kiinteästi sidoksissa ympäröivään kulttuuriin ja sosiaalisiin verkostoihin, heijastellen vallitsevia uskomuksia ja arvoja. Esimerkiksi tasa-arvoisuuden aste määrittyy jokai-

sessä suhteessa osallistujiensa mukaan, mihin vaikuttaa lisäksi laajempi sosiaalinen ja kulttuurinen konteksti. Kulttuuriset normit ovatkin vaikuttamassa siihen, kuinka sukupuoli vaikuttaa perhesuhteiden organisoitumiseen. (Feinberg 2003, 96–98.)

2.2 Äitiyden ihanteet, myytit ja uskomukset

Äitiyden tarkastelussa tulisi huomioida se, kuinka äitiys koetaan samalla hyvin yksityiseksi asiaksi ja silti samalla siihen liittyy monia ulkoapäin tulevia velvoitteita. Se mikä kulloinkin määrittellään äitiyden ihanteeksi, kumpuaa Perälä-Littunen (2004, 38–39) mukaan siitä, mikä eri aikakausina nähdään lapsen parhaaksi ja hyväksi vanhemmuudeksi.

Reenkolan (2012, 56, 59–60) mukaan nykyajan jälkimodernissa yhteiskunnassa korostetaan yksilökeskeisyyttä. Yksilökeskeisyyden korostaminen taas puolestaan johtaa hänen mukaansa siihen, että ”äidit alkavat nähdä omat henkilökohtaiset tarpeensa ja itsensä toteuttamisen tavoittelemisen arvoisena”. Törrönen (2015, 65, 84) tuo kuitenkin esiin myös sen miten ulkoapäin äitiys taas nähdään muiden kuin äidin itsensä muodostamana. Nämä ulkoapäin tulevat näkemykset saattavatkin olla poikkeavia siitä, mitä äidin sisäinen todellisuus ja kokemus hänen omasta äitiydestään on. Bergin (2008, 20) mukaan naisen omat yksilölliset kokemukset saattavatkin poiketa ulkoapäin asetetuista vaatimuksista ja tällöin äitiys voidaan hänen mukaansa kokea äidin näkökulmasta ristiriitaisena tai ongelmallisena. Tämä saattaa hänen mukaansa tapahtua siitä huolimatta, että äitiydessä ei varsinaisesti ongelmia olisikaan. Perälä-Littunen (2004, 16) tiivistää, että ”kuva hyvästä äitiydestä on niin sanottu selonteko, jonka vastaaja antaa, kun häneltä kysytään, millainen on hyvä äiti”.

Myös yhteiskunnalliskulttuurinen näkökulma voidaan nähdä hyvin laajana ja merkittävänä näkökulmana äitiyteen. Sillä viitataan erityisesti luokka- ja sukupuolijärjestelmään, historiallisiin ja kulttuurillisiin perinteisiin, sekä tapoihin ja ajatusmalleihin. Tutkimuksissa on esimerkiksi voitu näyttää, että tervey-

denhuollon ammattilaiset voivat kuvata äitiyttä hyvinkin luokkasidonnaisena ilmiönä. (Kuronen 2004, 96–97.) Bergin (2008, 15, 48) mukaan äitiyttä myös tarkkaillaan ja säännellään yhteiskunnan taholta eri alojen asiantuntijoiden toimesta. Kuronen (2004, 96–97) tarkentaa, että hyvinvointivaltion näkökulma äitiys kulminoituu niihin, perhepoliittisiin etuuksiin ja palveluihin, joiden puitteissa äidit toimivat. Näiden etuuksien ja palvelujen olemassaolo tai puuttuminen, laajuus ja taso määrittävät hänen mukaansa sitä, millainen äitiys on mahdollista ja toivottavaa.

Äitiydestä on olemassa myös erilaisia uskomuksia ja myyttejä. Näissä Cacciatoren ja Janhusen (2008, 12) mukaan äiti nähdään aina hyvänä, väsymättömänä, kärsivällisenä ja lempeänä. He korostavat, että äitiyteen kohdistuu odotuksia, ”joiden taustalla on usein ajatus ihanneäitiydestä”. Mielikuvien lisäksi äidit itse vaativat itseltään paljon, ja toki ympäristölläkin on selkeitä odotuksia siitä, miten niin sanottu hyvä äiti toimii (Katvala 2001, 21). Äitiyttä voidaan lähestyä myös naisellisen äidin myytin kautta, jolloin esiin tulevat näkemykset naisen tarpeista. Tällaisia ovat esimerkiksi äidin oma aika, sosiaaliset suhteet ja ammatillinen identiteetti. (Berg 2008, 130, 135.)

Äitiyttä pyritään tukemaan esimerkiksi perhetyön avulla (Berg 2008, 130, 135). On huomioitavaa, että samalla kun yhteiskunnan tahot, kuten esimerkiksi neuvolat ja perhetyö ohjaavat ja tukevat äitejä, niin ne luovat myös normeja siitä millaista äitiyden tulisi olla. Myös sosiaalisen sidoksen käsitteen käyttö on vakiintunut osaksi perhe- ja läheissuhteiden tutkimusta. Maksimaisen ja Ketokiven (2014, 101) mukaan sillä tarkoitetaan sitä, mikä on ihmisiä yhteen liittävää ja erilaisia sosiaalisia muodostelmia yllä pitävää. Lisäksi sosiaaliset sidokset tuottavat elämälle merkitystä sekä säätelevät yksilön haluja ja pyrkimyksiä. Äitiyden käsitettä muokkaavat molemmat sekä äidit itse, että eri alojen ammattilaiset (Berg 2008 22–23).

Törrönen (2015, 65, 84) tiivistää, että ”äitiys on parhaimmillaan silloin, kun nainen on sinut oman äitiytensä kanssa, hän on tyytyväinen omaan tapaansa olla äiti, eikä tunne menettävänsä tai kadottavansa itseään äitiyteen”. Hyvän äitiyden kuvat ovat siis tämän näkemyksen mukaan yksilön tulkintoja, johon vaikuttaa

ympäröivä maailma. Äitiys ei myöskään ole vain jotain, mikä on tapahtunut naiselle, vaan äitiydessä nainen on itse toimijana (Törrönen 2015, 65, 84).

2.3 Äiti vanhempana ja kasvattajana

Nousiainen (2004, 85) esittää näkemyksen siitä, että meillä kaikilla olisi mielesämme ihannekuva hyvästä vanhemmuudesta ja ”tämä mielikuva mukailee usein lapsuudenaikaisia kokemuksia omien vanhempien toiminnasta”. Kaattari (2015) tarkentaa, että vanhempien käsitykset vanhemmuuteen vaikuttavista tekijöistä voidaan jakaa vanhempaan itseensä liittyviin tekijöihin, lapsen liittyviin tekijöihin, vanhemman omaan kehityshistoriaan, sekä kasvatuksen päämääriin. Grusec ja Ungerer (2003, 211) lisäävät, että vanhemmat vastaavat kasvatuksessaan lasten tarpeisiin niissä määrin kuin he ovat itse sitoutuneet tiettyihin tavoitteisiin elämässä, kuten tavoitteiden saavuttamiseen ja siihen millaisia asioita he itse pitävät arvokkaina tavoitella ja saavuttaa. Toisaalta on heidän mukaansa huomioitava se, että vaikka vanhemmat kuinka vahvasti seisovat tiettyjen tavoitteiden ja asenteiden takana, niin silti muullakin kuin perheellä on ympäristönä vaikutusta lapsen kehitykseen.

Vanhempien kasvatuserittelyä rakentavat Poikolaisen (2002, 50) mukaan uskomukset, käsitykset ja kokemukset, sekä arvot ja ihmiskäsitykset, joiden lisäksi myös sosiokulttuuriset tekijät ovat osatekijänä mukana vanhempien kasvatuserittelyn muotoutumisessa. Vanhempien tavoitteena on hänen mukaansa yleensä lapsen etu ja hyvinvointi, mutta tutkimuksissa on havaittu, että aina sitä ei osata, tai pystytä toteuttamaan. Poikolainen (2002, 129–130) tuokin esiin, että on huomattu miten yllättävän moni vanhempi antaa tunteiden ohjata käyttäytymistään ongelmatilanteissa. Hän tarkentaa, että ongelmatilanteissa, kuten esimerkiksi erotilanteissa, vanhempien aikaisempi yhteisöllinen elämänmuoto usein muuttuu, joten vanhemmat joutuvat eron jälkeen kasvatuksessaan yhä enemmän tulkitsemaan ja ymmärtämään asioita vain omasta näkökulmastaan käsin. Vanhemmat myös kokevat olevansa vastuussa lapsistaan, mutta käsitykset vastuun sisällöstä vaihtelevat. Noin puolella vanhemmista on tutkimusten

mukaan kyky ottaa sekä lapsen subjektiiviset tarpeet, että aikuisen omat intressit huomioon tasapuolisesti. Tasapuolisuuden toteutuessa vanhemmuus nähdään Poikolaisen (2002, 129–130) mukaan kokonaisvaltaisena ja vastuullisena tehtävänä.

Äitiyttä voidaan Törrösen (2015, 28, 30) mukaan toteuttaa monella tavalla, vaikkakin eri vanhemmuuden tyylit käyvät välillä keskenään tiukkaakin keskustelua siitä, mikä on oikeanlaista vanhemmuutta. Näitä vanhemmuuden taisteluja voidaan hänen mukaansa pitää tärkeinä äidin omien vanhemmuuden ratkaisujen peilaamisen kannalta.

3 ERO PERHEESSÄ

Perheitä hajoaa ja niitä muodostuu uusia ja siksi perheiden monimuotoisuuden tunnistamisen edellyttää perhesuhteiden yhteenkuuluvuuden monimutkaisuuden ymmärtämistä ja hyväksymistä. Tässä luvussa esitellään miten perheitä ja sen suhteita voidaan määritellä ja lisäksi syvennyttään käsittelemään, miten eron vaikutuksen ilmenevät perheessä. Luvun lopussa käsitellään myös eron mukanaan tuomia muutoksia ja mietitään eron jälkeistä hyvinvointia ja perheen voimavaroja.

3.1 Perherakenteiden ja -suhteiden määrittelyä

Erilaisia perhemuotoja on runsaasti ja niitä nimetään ja jaotellaan monin tavoin. Perheet ovat myös kaikki omalla tavallaan erityisiä. Monimuotoiset perheet verkosto nimeää eri perhemuotoja olevan esimerkiksi; ”adoptioperheet, kahden kulttuurin perheet, lapsen kuoleman kohdanneet perheet, tahatonta lapsettomuutta kokeneet perheet, sijaisperheet, sateenkaariperheet, monikkoperheet, leskiperheet, uusperheet ja yhden vanhemman perheet”. (Monimuotoiset perheet verkosto.) Lisäksi perheille on Hokkasen (2005, 17–19) mukaan hankalaa löytää nyky-yhteiskunnassamme kaiken kattavaa ja yleisesti sopivaa ja soveltuvaa määritelmää.

Jokinen (2017, 130, 138) puolestaan esittää, että perheen määrittelyn voi tehdä esimerkiksi kehityspsykologia, kulttuuri, lainsäädäntö, asiakas, oikeus- ja perhepolitiikka, palvelujärjestelmä, sukupolvisuus ja instituutiot. Hän täsmennääkin, että perhettä ei voida määritellä niin, että se pätsisi kaikissa paikoissa kaikkina aikoina, vaan perhe määryytyy aina tilannesidonnaisesti. Huomioitavaa on myös se, että tämän lisäksi ihmiset itse määrittelevät perheen haluamallaan tavalla.

Jallinojan, Hurmeen ja Jokisen (2015, 7) mukaan perheen määrittelemisen saattaa olla vaikeaa, huolimatta siitä, että perhe on kaikille tuttu sosiaalinen

ryhmä. Vaikeus johtuu heidän mukaansa suurelta osin siitä, että perheen määrittely on hyvin henkilökohtaista ja lisäksi se on elämänkaaren varrella muuttuvaa. Lisäksi ihmisen elämäkaaren varrelle esitetään mahtuvan esimerkiksi lapsuuden perhe ja myöhemmin perustettu, niin kutsuttu oma perhe.

Tilastokeskus määrittelee perheen niin, että sen ”muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat, tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia”. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa lapsiperheiden yleisin perhemuoto vuonna 2018 oli eri sukupuolta olevan avioparin muodostama perhe ja näitä oli hieman yli puolet lapsiperheistä. Puolestaan lapsiperhe on tilastokeskuksen määritelmän mukaan ”perhe, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi”. Uusperhe puolestaan määritellään tilastokeskuksen mukaan niin, että ”siinä on alle 18-vuotias vain toisen puolison lapsi ja perheen kaikki lapset eivät näin ollen ole puolisoitten yhteisiä”. Vuonna 2020 Suomessa noin puolet uusperheiden vanhemmista oli avoliitossa ja puolet avioliitossa. Uusperheissä on keskimäärin hieman enemmän lapsia kuin lapsiperheissä yleensä. Tilastollisesti huomioitavaa on myös se, miten lapsiperheiden määrä jatkaa laskuaan. Tilastokeskuksen mukaan lapsiperheitä oli Suomessa vuoden 2020 lopussa yli 4000 edellisvuotta vähemmän. (Tilastokeskus 2021b.)

Sheridan, Eagle, ja Dowd (2005) korostavat, että voidaksemme ymmärtää perheiden dynamiikan, meidän tulisi huomioida jokainen perheenjäsen yksilönä perhejärjestelmän kokonaisuudessa. Lisäksi heidän mukaansa perhesuhteiden ja perheen vuorovaikutuksen tyyleillä on keskeinen rooli yksilön kehitykseen, osaamiseen ja sopeutumiskykyyn perheessä.

3.2 Eron merkitys perheessä

Se, miten vanhempien ero ilmenee perheessä ja sen jäsenissä, vaihtelee. Erilaisia yksilöön vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi lasten ikä ja lukumäärä, perheen taloudellinen tilanne ja sosiaaliturvajärjestelmä. Nämä seikat liittyvät lisäksi usein

kulttuuriin, uskontoon ja sukupuoleen. Erityisesti lapset ovat alttiita eron aikaiselle ja sen jälkeiselle stressille ja konflikteille. Eroprosessin aikana koetaan monia pettymyksiä, kuten perheenjäsenen tai kodin menettäminen, tai muutoksia esimerkiksi naapurustossa, ystäväissä tai koulussa. (Wagner & Diamond 2016, 2.)

Broberg ja Hakovirta (2014) tuovat esiin, että myös perheiden voimavarat eron hetkellä vaihtelevat. Eroja perheiden välillä on heidän mukaansa lähinnä niin sanotuissa ulkoisissa voimavaroissa. Ulkoisia voimavaroja he esittävät olevan esimerkiksi vanhempien koulutus ja sosioekonominen asema. Puolestaan sisäisiä voimavaroja ovat heidän mukaansa esimerkiksi vanhemmuutta ja kasvatusta koskevat seikat. Nämä ovat heidän mukaansa kuitenkin ulkoisia vähäisempiä seikkoja perheiden voimavarojen välisessä tarkastelussa.

Scott, Rhoades, Stanley, Allen ja Markman (2013, 131) esittävät, että avioerojen yleisimpiä syitä ovat muun muassa vähäinen sitoutuminen parisuhteeseen, konfliktit ja riitely. Muita eroon johtavia tekijöitä tutkijoiden mukaan voivat olla uskottomuus, perheväkivalta ja päihteiden väärinkäyttö. Merkittävänä huomiona Scott ym. (2013, 131) esittävät, että suurempi osa syyttää avioerosta kumppaniaan enemmän, kuin itseään. He lisäävät, että jo itsessään parisuhteessa naisilla on paljon miehiä enemmän erilaisia odotuksia. Naiset esimerkiksi kokevat ristiriitoja miehiä useammin ja erityisesti yhteisen ajan puute on monelle naisista mainittava parisuhteen ongelma.

Väestöliiton vuoden 2013 perhebarometrissa selvitettiin suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriitoja ja erojen syistä. Suurin osa eronneista väitti selvinneensä erostaan hyvin, tai jopa erittäin hyvin. Valtaosa kertoi myös onnellisuutensa lisääntyneen eron ansiosta huomattavasti. Toisaalta eronneet olivat tutkimuksessa kertoneet eron olleen heille vaikea kokemus ja osa eronneista koki elämänsä muuttuneen eron takia huonompaan suuntaan. Eronneet mainitsivat muun muassa yhteisten lasten huollosta sopimisen eräänä merkittävimpanä vaikeuksia tuottaneena seikkana. (Kontula 2013.)

Kiecolt-Glaserin (2018, 1098) mukaan monet tutkimukset antavat saman viestin: parisuhde on hyväksi terveydelle, ja kun taas ero suhteesta uhkaa hen-

kistä ja fyysistä hyvinvointia. Toisaalta, vaikka ero tuo mukanaan erinäisiä haasteita, niin Poikolainen (2002, 131) korostaa, että eron jälkeen suurin osa perheistä pystyy kuitenkin muodostamaan uuden ja hyvin toimivan yksikön. Jallinoja (2014 19, 35) lisää, että tutkimusten mukaan on voitu osoittaa, että perhe voi olla hyvin monimuotoinen ja toimia silti turvallisena pohjana hyvälle ja terveelle kehitykselle. Kuitenkin erojen lähempi tarkastelu tuo Kiecolt-Glaserin (2018, 1098) mukaan esiin aiheen yksilöllisiä vaihteluita tarjoten muitakin näkökulmia. Tällaisiksi seikoiksi hän mainitsee esimerkiksi riitaiset parisuhteet, jotka voivat lisätä masennusta ja heikentää terveyttä, mutta myös avioliiton läheisyys ja onnellisuus voivat olla riskejä esimerkiksi siinä tapauksessa, jos parit jakavat epäterveen käyttäytymisen. Ero saattaa jättää pysyviä arpia pienelle vähemmistölle, mutta useimmille eronneille heidän terveytensä ja hyvinvointinsa palaavat kuitenkin takaisin.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä pro gradu- tutkielmassa lähestytään äitiyttä eronneiden äitien haastattelujen kautta. Tavoitteena on löytää eron jälkeisen äitiyden merkityksiä äidille itselleen. Lisäksi tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita äitiyteen kasvamisesta ja äitinä toimimisesta eron jälkeisessä ajassa. Oleellista on myös tarkastella äitien kerrontaa elämänmuutoksesta eron jälkeen. Tutkimuksessa selvitetään mitkä seikat tukevat äitinä onnistumista, ja mitkä seikat asettavat äitien jaksamisen koetukselle, erityisesti eron jälkeisessä alkuvaiheessa. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia merkityksiä äidit antavat eron jälkeiselle äitiydelleen?
2. Mitä äidit kertovat eron jälkeisestä elämänmuutoksesta?

4.2 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus, joka tukeutuu sosiokonstruktivistiseen lähestymiseen. Erityisen mielenkiinnon kohteena ovat eronneiden äitien yksilölliset kertomukset äitiydestä.

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä sopii Pattonin (2002) mukaan käytettäväksi silloin, ”kun tutkimuksessa halutaan selvittää ihmisten kokemuksia, tunteita tai ajatuksia jostakin aiheesta”. Tämän tutkimuksen keskiössä ovat äitien haastattelut ja heidän kertomuksensa erosta. Erlingssonin ja Brysiewiczin (2012, 94) mukaan laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on tutkimus- ja analyysimenetelmien monipuolinen ja joustava käyttömahdollisuus, sekä keskittyminen aineiston laatuun määrän sijaan.

Holstein ja Gubrium ovat Kurosen (2014 126–127) mukaan kehittäneet sosiokonstruktioismiksi nimetyn suuntauksen, joka tarkastelee asioita sosiaalisissa käytännöissä muodostuvana. Berger ja Luckmann (1994, 11–13) korostavatkin miten ”todellisuus on sosiaalisesti rakentunutta ja tieto ja todellisuus raken-

tuvat yhteiskunnallisissa konteksteissa ja ovat siten muuttuvaisia”. Sosiokonstruktivistisessä suuntauksessa tutkimusta tehdessä pyritään välttämään aiheen tarkkaa etukäteen määrittämistä.

”Käsityksemme, ymmärryksemme, tietomme ja kielemme ovat sidoksissa ja rakentuvat suhteessa sen hetkiseen kulttuuriseen ympäristöömme” (Burr 2003). Tutkimuksessa mielenkiintoni kohdistuukin erityisesti äitien tapoihin käsitteellistää ja rakentaa omaa äitiyttään eron jälkeen. Andrews (2012, 39) esittää, että sosiokonstruktivistisen lähestymisen avulla ”tutkimuskysymyksiä voidaan tarkastella sellaisten todellisuuden tulkintojen näkökulmasta, jotka rakentuvat osana päivittäistä ihmisten välistä vuorovaikutusta”. Sosiokonstruktivismissa painottuvat hänen mukaansa erityisesti vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan prosessit. Näin ollen ihmiset rakentavat maailmaa koko ajan olleessaan tekemisissä toistensa kanssa. Ihmisten arkiset asiat ovatkin juuri sosiaalista konstruktionismia. (Burr 2003.)

Tässä tutkimuksessa käytössä olevien äitien haastattelujen tuottama kerronta on sosiaalisen konstruktion tuotosta. Toimin tutkijana Burrin (2003, 1–9) esittämän sosiokonstruktiovismin keinoin, jolloin pyrin tutkijana ymmärtämään tätä haastateltavien kerrontaa aikaisempien tutkimustulosten perusteella muodostamani näkökulman kautta. Tutkiessani äitiyden tarinoita, rakennan samalla ymmärrystä ja tietoa liittyen eron jälkeisen äitiyden tarinaan. Äidit rakentavat kertomuksillaan myös omaa ymmärrystään maailmasta ja itsestään. Heillä on kullakin oma tapansa ymmärtää maailmaa. Tämä jokaisen äidin uniikki tapa on puolestaan sidoksissa sen hetkiseen sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöön, jossa he elävät.

Äitien tuottama kerronta on sekin sosiaalisesti konstruoitua ja se on sidoksissa aikaisemmin tuotettuihin äitiyden malleihin, keskusteluun ja ymmärrykseen äitiydestä. Myös äitien kerronta heidän elämäkokemuksistaan on sosiaalisen konstruktiona tuotettua.

4.3 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseni aineisto on kerätty osana laajempaa Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitoksen ”Vanhemmuus eron jälkeen projektia”, yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton kanssa. Em. tutkimusprojekti pureutuu eron jälkeiseen arkeen ja vanhemmuuteen, erityisesti yhteistyövanhemmuuden käytäntöihin, käsityksiin ja kokemuksiin.

Kaikki haastateltavani ovat eri-ikäisiä naisia ja osalla heistä on uusi parisuhde, kun taas osa ei ole muodostanut uutta eron jälkeistä parisuhdetta. Haastatelluilla äideillä kaikilla on yksi tai enemmän yhteistä lasta edellisen puolison kanssa. Haastateltavien äitien lapsista osa on jo muuttanut pois kotoa, ja osalla lapset asuvat edelleen kotona. Äidit kertovat eroistaan kuluneen aikaa kuukausista vuosiin. Varsinaista eron hetkeä ei kaikkein kohdalla ole yksiselitteistä määrittellä, sillä erovaihe ja siihen liittyvät prosessit ovat äideillä hyvin erilaisia. Haastateltavien asuinkunnat ovat eri puolilta Suomea ja mukana on äitejä niin pohjoisesta kuin etelästäkin.

Aineisto on haastatteluaineisto, joka koostuu kaikkiaan 27 Ensi ja turvakotien liiton työntekijöiden tekemästä haastattelusta, joista tässä tutkimuksessa käytän kuuden äidin haastattelua. Haastattelut on tehty vuosina 2018–2019. Haastattelujen kestot ovat 29 minuutin- 1tunti 53 minuutin välillä. Haastatteluissa on ollut käytössä haastattelurunko, jonka teemoja ovat olleet äidin tämänhetkinen elämäntilanne, eroprosessi, arjen kulku, suhde lapsiin, sekä oman äitiyden ja lasten isän vanhemmuuden ja yhteistyön kuvailua. Haastatteluaineistot on litteroitu ja anonymisoitu.

4.4 Aineiston analyysi

Analysoin aineistoa sisällönanalyysin avulla, joka on Vaismoradin, Jonesin, Turusen ja Snelgroven (2016) mukaan joustava ja laaja käsite. He kuvailevan sen olevan ikään kuin tarinan kertomista, ja tutkimuksen aikana tällä tarinalla pyritään löytämään merkityksiä tutkimukselle. Braun ja Clarke (2008) esittävät, ettei

laadulliselle sisällönanalyysille ole yhtä tiettyä tarkkaa tapaa, vaan aineistoa voi teemoitella ja analysoida monella tavalla.

Tutkimuksessa käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia, koska tarkoituksena on tutkia äitien kerrontaa ja saada siitä mahdollisimman selkeä näkemys. Olin valmis siihen, että aineisto tuottaa myös ennalta määrittelemättömiä seikkoja. Tutkimuskysymykseni tarkentuivat vielä analyysin edetessä.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä keskitytään Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan etsimään tekstistä merkityksiä. He lisäävät, että tällöin tutkimusaineistoa voidaan järjestää tiiviiseen ja selkeään muotoon ilman, että siitä katoaa tärkeää tietoa. Näin aineistosta saadaan heidän mukaansa muodostettua mielekäs ja selkeä kokonaisuus. Sisällönanalyttisessä aineiston käsittelyssä tutkimusaineisto siis hajotetaan ensin osiin ja kootaan sen jälkeen uudeksi loogiseksi kokonaisuudeksi.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 108–113) esittävät, että sisällönanalyysi etenee usein kolmivaiheisen prosessin mukaan. Etenin tutkimuksessani näitä heidän esittämiään vaihteita mukailen. Ensimmäiseksi tutkimusaineisto pelkistettiin eli redusointiin ja toisessa vaiheessa tapahtui aineiston ryhmittely eli klusterointi. Viimeiseen vaiheeseen kuului teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi.

Pelkistämisvaiheessa perehdyin aineistoihin lukemalla sen huolellisesti kokonaisuudessaan läpi useita kertoja. Tutkimuskysymykset ohjasivat redusointia. Pelkistämisvaiheessa tutkimusaineistosta jätettiin pois tutkimuksen kannalta epäolennaisia asioita.

Toisessa vaiheessa, eli aineiston ryhmittelyvaiheessa, etsin aineistosta eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia, joiden perusteella tein ryhmittelyä. Kuhunkin tutkimuskysymykseen liittyviä seikkoja ryhmiteltiin aineistoon värikoodein. Näin sain poimittua erilleen tutkimuksen aiheen kannalta olennaisimpia virkkeitä myöhempää tarkempaa analysointia varten. Ryhmittelyn avulla tutkimusaineisto tiivistyi ja sieltä alkoi löytyä alustavia analyttisiä kuvauksia.

Kolmannessa, eli abstrahoinnin vaiheessa nämä aineiston eri väriset ryhmittelyt koottiin ensin kokonaisuudessaan kaikki erilliseen tiedostoon. Tämän jälkeen etsin ryhmitelystä aineistosta tutkimuksen kannalta olennaista tietoa.

Abstrahoinnin tavoitetta voidaan edistää yhdistelemällä aineiston luokituksia niin kauan kuin se näyttää tuottavan tulosta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 108–113). Molemmille tutkimuskysymykselle tehtiin tämä sama prosessi. Lopuksi annoin eri ryhmille niiden sisältöä kuvaavat otsikot.

Muodostin ryhmittelystä vielä prosessia havainnollistavat taulukot (ks. taulukko 1).

Taulukko 1

1. UUDEN ÄITIYDEN PROSESSOINTI	2. ARJEN SUJUVUUS	3. AJANKÄYTÖ JA YHDESSÄ TEKEMINEN	4. SUHDE LAPSEEN JA PERHEESEEN	5. VASTUU OMASTA ELÄMÄSTÄ	6. ITSENSÄ ETSIMINEN JA MINÄKUVAN VAHVISTUMINEN	7. MENNEISYYDEN TAAKKA JA TULEVAISUUDEN RAKENTUMINEN	8. HYVÄKSYNTÄ JA SOPEUTUMINEN
Roolit	Huoli	Toisen aikuisen tuen puute	Perhe	Luopumista ja niukkuutta	Oman elämän prosessointi	Jälkiviisaus	Entinen, nykyinen ja tuleva elämä
Vastuu	Huolehtiminen	Ajankäyttö joustavuus		Tasapainoilua	Epävarmuuden sietäminen	Eheytyminen	Hyvää oloa ja miellyttäviä asioita elämään
Ajankäyttö	Arvot	Talushuolet	Suhde lapseen		Itsereflektointi	Tulevaisuuden pohdinta	Muiden huomioinnittaminen
Yksinäisyys	Kasvatustavastuu	Oma aika		Vastuunottaminen taloudesta	Kateus ja katkeruus		Omien tunteiden läpikäynti
Epävarmuus	Muutoksen hyväksyntä	Tiivis suhde lapseen	Eron läpikäyntiä	Itsenäiset päätökset	Oman elämän valinnat	Suru ja syyllisyys	Muutoksen hyviä puolia
		Mielihyvä elämään					Perheen uusi merkitys

Aineiston analyysivaiheessa tutkimuskysymysten tulokset jakautuivat kahdeksaan ryhmään, jotka olivat uuden äitiyden prosessointi, arjen sujuvuus, ajankäyttö ja yhdessä tekeminen, suhde lapseen ja perheeseen, vastuu omasta elämästä, itsensä etsiminen ja minäkuvan vahvistuminen, menneisyyden taakka ja tulevaisuuden rakentuminen, sekä hyväksyntä ja sopeutuminen.

Abstrahoinnin viimeisessä vaiheessa kävin empiirisen aineiston ja olemassa olevan teoreettisen käsitteistön välistä dialogia. Lopulta raportointivaiheessa kunkin tutkimuskysymykseen vastattiin ryhmittelyn muodostamat teemat huomioiden.

4.5 Eettiset ratkaisut

Tähän tutkimukseen valittiin haastattelut sattumanvaraisesti. Tutkija on ainoastaan voinut vaikuttaa tutkimukseen mukaan otettavien haastattelujen määrään. Tutkija ei ole itse saanut valita haastateltavia, eikä tutkija ole itse toteuttanut haastatteluja. Tutkijalla ei näin ollen ole minkäänlaista suhdetta tutkittaviin. "Vanhemmuus eron jälkeen"- tutkimushankkeen vastuulliset tutkijat (Terävä & Böök) ovat huolehtineet aineiston tietosuojaan liittyvät asiat, kuten tiedotteen, tietosuoja- ja kirjalliset suostumuslomakkeet.

Tutkimusaineisto oli anonymisoitu niin, että kaikki tutkittavien tunnistettavat tiedot oli poistettu aineistosta. Tutkimushaastattelut äänitettiin ja litteroitiin sanatarkasti. Tutkimuksessa sovellettiin haastatteluaineiston osalta tutkimuksen tekemisen eettisiä linjauksia ja noudatettiin annettuja ohjeita. Tutkimuksen haastatteluaineisto on siirtynyt tutkijalle Jyväskylän yliopiston suojatun levyaseman ja salatun sähköpostin kautta. Aineistoa on säilytetty tutkimuksen ajan yliopiston levyasemalla ja tutkijalla käytössä ollut aineisto on tuhottu tutkimuksen jälkeen.

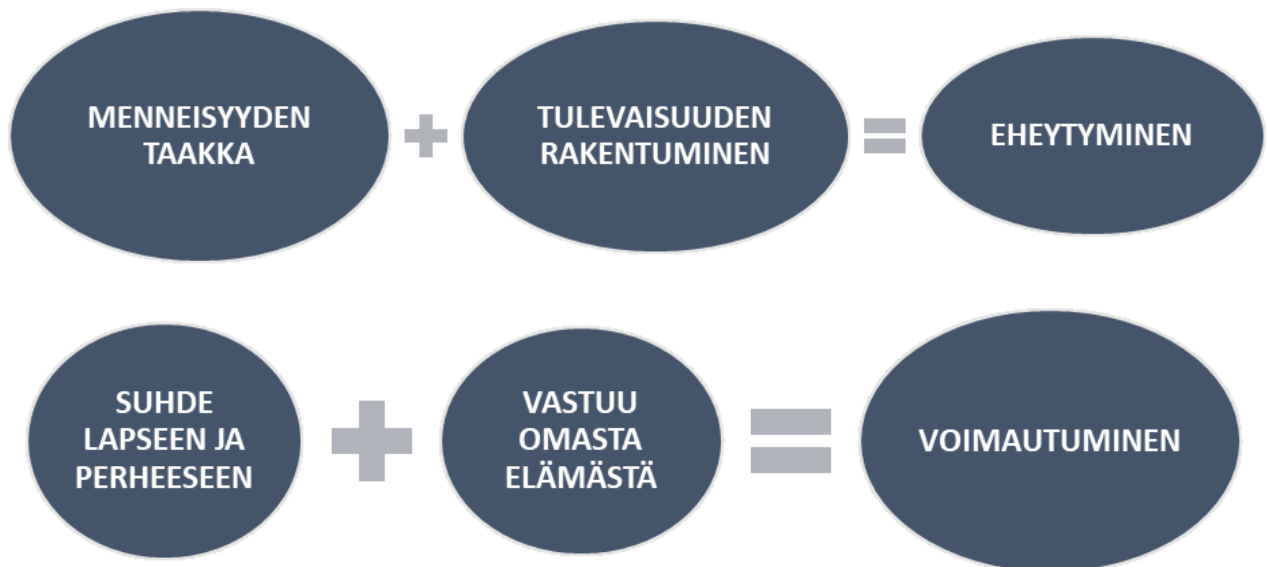
5 TULOKSET

Aineiston analyysivaiheessa tutkimuskysymysten tulokset jakautuivat kahdeksaan ryhmään (ks. taulukko 1). Nämä kahdeksan ryhmää olivat; uuden äitiyden prosessointi, arjen sujuvuus, ajankäyttö ja yhdessä tekeminen, suhde lapseen ja perheeseen, vastuu omasta elämästä, itsensä etsiminen ja minäkuvan vahvistuminen, menneisyyden taakka ja tulevaisuuden rakentuminen, sekä hyväksyntä ja sopeutuminen. Näiden ryhmien tuloksena aineistosta muodostui neljä teemaa, jotka olivat itsenäistyminen ja itsereflektointi (ks. taulukko 2), sekä eheytyminen ja voimautuminen (ks. taulukko 3).

Taulukko 2

Taulukko 3

Tässä tutkimuksessa saatiin selville, että eron jälkeinen äitiys määrittyy äitien omien kokemusten kautta. Eron kokeminen myötä äidit etsivät itseään ja samalla heidän minäkuvansa vahvistuu. Tämä itsereflektointi yhdessä uuden äitiyden prosessoinnin kanssa aikaansaa eron jälkeisen itsenäistymisen kokemuksen. Eron jälkeiseen elämänmuutokseen puolestaan liittyi se, että äitinä ei vain olla, vaan elämäkokemusten kautta äidiksi kasvetaan ja eheydytään. Äidiksi kasvu eron jälkeen voi tämän tutkimuksen mukaan olla äideille jopa voimauttava elämänmuutos.

5.1 Äitiyden toteutuminen eron jälkeisten uusien merkityksien kautta

5.1.1 Äitiyden uudelleen prosessointia

Äidit kertovat, että eron myötä äitiys prosessoituu uudelleen monin eri tavoin. Äitien kertoman mukaan äidin rooli naisena ja huolehtijana korostuu entisestään. Äitien mukaan asettuminen tähän uuteen eronneen äidin rooliin kuuluu osaksi eron jälkeistä prosessia. Eron jälkeisen äidin rooliin sopeutumisesta kerrotaan koettavat erilaisia epävarmuuden kokemuksia.

”Mä olin jotenkin hirveän epävarma siitä minkälainen mä olin äitinä, että mä en osaa sitä (lasta) kasvattaa.”

Eron jälkeen äidit kertovat kokevansa, että heillä ei ole enää sitä täysin samaa parisuhteen aikaista äidin roolia, johon asettua. Eron jälkeen äidit alkoivat luoda itselleen ikään kuin uutta eronneen äidin roolia. Tätä uutta, eron jälkeistä äitiyttä määrittä kerronnassa suuresti se, että äidit pyrkivät olemaan tavallaan kaksi vanhempaa ja kasvattajaa yhdessä.

”Se että jaksat varmasti olla vieläkin se johdonmukainen, vaikka sitä toista vanhempaa ei ookaan siinä tukena. Niin se on varmasti semmoinen isoin kompastuskivi tulevaisuudessa.”

Lisäksi äidin ja isän roolit eron jälkeen koettiin kertomusten mukaan erilaisina. Eräs äiti kertoi, että isä saattoi esimerkiksi olla helposti leppumpi ja enemmän kaverimainen lapselle, kuin äiti.

”Mut tosissaan mä aattelen et varmaan on jotain miesjuttuja mihin mä en äitinä taivu”.

Äidit kertovat kokevansa, että vastuut vanhempien kesken jakaantuvat uudella tavalla eron jälkeen. Äitien kerronta vastuun kantajan roolista toi esiin myös seikoja, jotka liittyivät monella eri tavalla yksinäisyyteen ja väsymiseen. Yksinäisyyden tunne yhdistettiin äitien kerronnassa muun muassa siihen, kun toisen aikuisen tuki arjessa eron jälkeen puuttui. Lisäksi äitien yksinäisyyden kerronnassa korostui se, että arkea ei enää useinkaan voinut jakaa kenenkään kanssa. Tässä äidit korostivat, että erityisesti he kokivat, että heidän vastuun kantamisen määrä kasvoi eron myötä. Vastuu ei toki kaikkien äitien kohdalla ollut jakautunut kerrotaan mukaan tasaisesti eroa edeltäneen parisuhteenkaan aikana. Näiden äitien kohdalla eron jälkeen yksinäisyys jatkuikin edelleen ja kokemus yksinäisyydestä saattoi vielä syventyä. Äitien itsenäinen vanhemmuus ja vastuun kantaminen konkretisoituivat kertomusten mukaan kuitenkin pääosin vasta eron myötä.

”Jos itellä oli silloin väsynyt päivä silloin kun oltiin yhdessä, niin toinen otti sitten vähän enemmän ohjaa. Ja nyt kun sä oot itekseen, niin nyt varsinkin kun on ollut tosiaan monta kuukautta tässä itekseen enimmäkseen, niin että jos oot väsynyt niin sul ei oo enää ketään kuka ottaa ne ohjat.”

Vastuu jakautui vanhemmuudessa uudella tavalla eron jälkeen ja uudenlaisen vastuun jäsentäminen kuuluikin vahvasti äitien eron jälkeisen äitiyden prosessointiin. Äitien kerronnassa eron jälkeiseen epävarmuuden ja yksinäisyyden kokemiseen nivoutui yksin vastuun kantamisen taakka. Epävarmuutta äitiydessä aiheutti myös se, että äidin näkökulmasta isä ei aina ottanut yhtä lailla vastuuta vanhemmuudesta. Vaikka osa haastatelluista äideistä eli jo eron jälkeisessä uudessa parisuhteessa, niin silti äidit nostivat kerronnassaan esiin kasvatusvastuun epätasaisuuden. Äidit kertoivat, että heille oli iso ja yllättävänkin suuri haaste se, että toisen vanhemman ja erityisesti lapsen biologisen vanhemman tukea ei ollut entiseen tapaan tarjolla eron jälkeen. Eron jälkeen vastuuta ei voinut enää samalla tavalla jakaa kuin ennen eroa. Vastuun jakautumisen kerrottiin olevan eron jälkeen usein epätasa-arvoinen ja äidin itsenäistymisen prosessi kasvatusvastuussa korostui.

”Toihan se vähän semmosta stressiä ja sitte kaikki piti erillä tavalla suunnitella ja semmosta ennakkointia tosiaan vaati.”

Haastatellut äidit pääosin hyväksyivät eron ja olivat sitoutuneita ratkaisuun, mutta silti eron jälkeisessä äitiydessä täytyi prosessoida uutta. Vastuunkantaminen ja sen uudenlainen jakautuminen liittyi äitien kerronnassa arjen rutiineihin. Entisen kumppanin kanssa vietetyn yhteisen arjen menettäminen ajoi äitejä prosessoimaan vastuunkantamista ja vastuun jakautumista. Eron myötä menetetty yhteinen arki entisen kumppanin kanssa, sekä uusien rutiinien löytyminen mietitytti näin ollen äitejä.

”Että sillä on aika iso merkitys siinä parisuhteessa, että tuetaan toisia siinä vanhemmuudessa. Ja tietenkin, ei meillä nyt kaikki tietenkään oo kadonnu, mutta on se silti eri asia, kun ei olla saman katon alla.”

5.1.2 Äitiyttä arjen merkityksien kautta

Äidit kantoivat suurta huolta lapsesta ja huoli kulki mukana lähes joka hetki. Äidit miettivät ja murehtivat muun muassa miten lapsi pärjää silloin kun hän ei ole yhdessä äidin kanssa. Äitiyden koettiin tällöin olevan ikään kuin jatkuvassa valmiustilassa. Eron jälkeen huolta äideille toi myös se, että toinen aikuinen ei ole ollut enää tukemassa heidän arkeaan ja arjen valintoja.

”Et se on semmoinen et koskaan mä en jätä lastani heitteille. Että mulla on aina mietittynä, myöskin silloin kun hän on siellä isällä, --Mut siitä suunnitelmasta huolimatta on mukana se huoli.”

Kuitenkin samalla, kun äidit kertomansa mukaan kokevat pärjäävänsä ja selviytyvänsä itsenäisesti eron jälkeen, niin he tuovat puheissan esiin tiedostavansa oman kaipauksensa elää elämää toisen aikuisen rinnalla. Eron jälkeen haasteena korostuu, ettei kasvatuksessa ja arjessa kasvatusvastuuta voi jakaa enää samalla tavalla. Äidit kertovat, että he saattavat kokea joutuvansa olemaan lapselleen sekä äiti, että isä. Osa äideistä kertoi taistelevansa muun muassa sen kanssa, ovatko he tarpeeksi päättäväisiä kasvatuksessa ja toisaalta osaavatko olla myös riittävän ymmärtäviäisiä lapsiaan kohtaan. Tämä korostui erityisesti lastensa kanssa yksin asuvien äitien eron jälkeisen arjen kerronnassa, jolloin ei ole toista vanhempaa jakamassa kasvatusta ja vanhemmuutta.

Äidit nostivat kerronnassa esiin myös hyvän ja pahan asetelman, jossa toinen miellyttää huvitteluillaan lasta enemmän ja toinen on järjen ääni.

”Mut varmaan nyt itse asiassa toille esiteille niin hetkittäinhän se on varmaan aika makee isä, koska se on se et ollaan viihteellä ja vapaalla ja äiti on vähän semmoinen et äiti ei tajuu, et hän (lapsi) liittoutuu. Mä aattelen et hän (isä) on vähän niin kuin toinen kakara. Mut lapsen näkökulmasta mä aattelen et se voi olla aika kivaakin ne hetket kun isä on samalla tasolla lapsen kanssa.”

Kuitenkin vaikeissa ja haastavissakin muutoksissa haastatellut äidit kertovat pyrkivänsä oikeaan ratkaisuun ja he perustelevat valintojaan lapsen parhaan ajattelun kautta. Eron jälkeisessä äitiydessä täytyi haastateltavien mukaan edelleen esimerkiksi kyetä olemaan tekemisissä entisen puolison kanssa ja vanhemmuuksien erilaisten näkemysten kanssa.

”Mutta väkisin eri kodeissa on eri säännöt ja saahan tehdä eri asioita, painopiste on toisessa paikassa toisissa asioissa ja toisessa paikassa on toisissa asioissa, että se ei sekot-tais sitä lapsen päätä kovin paljoa.”

Äidit kertovat joutuvansa muun muassa hyväksymään kaksi erilaista kotia ja kaksi erilaista kasvatustapaa. Äidit saattoivat joutua myös joustamaan omista periaatteistaan kasvatuksessa muuttuneen elämäntilanteensa takia.

”Että mutta semmoset ihan niinku normiasiat me saahan kyllä hoiettua, viimeistään niin että mää sitte jotenki joustan. Tai mää niinkö, en voi sanoa, että mää joustan, jous-tan niinkö enempää mitä mää ite tavallaan koen hyväksi, mut että poikien vuoksi teen asioita siis sillai niinkö että jos vaikka toinen haluaa mennä kavereittensa synttäreille silloin ko ne ovat isällään, mutta isänsä ei voi kuskata, niin mää sitte kuskaan, vaikka se ois minun

mielestä niinkö isän velvollisuus tai vastuu tai jotaki näin, mutta että mä sitte teen tämmösiä ko musta se on kumminki tärkeää.”

Myös yhteistyövanhemmuus nousee esiin äitien kerronnassa.

”Mä aattelen et jos on kaks täyspäistä vanhempaa jotka pyrkii, toimimaan oman lapsensa parhaaks, ilman et sillä on mitään agendaa tehdä kiusaa ex-puolisolle tai jotenkin hallinnoida ex-puolison elämää tai luikerrella takaisin ex-puolison elämään niin on.. Jos ei oo mitään tämmösiä piilotettuja agendoja niin mä aattelen et vanhemmilla on, jotka välittää omasta lapsestaan niin on hyvät edellytykset kyllä löytää se uus tapa olla vanhempana, eronkin jälkeen.”

Onnistunut muutoksen läpikäyminen kasvattaa äideissä tunnetta selviämisestä ja omasta pystyvyydestä. Äidit kokevat ajan myötä olevansa joustavampia ja itseenäisempiä. Tämä kokemus on arvokas ja auttaa äitejä kohtaamaan myöhemmin elämässään muita muutoksia.

Jatkuva huolehtiminen arjen sujuvuudesta oli äitien kertoman mukaan uuttavaa. Äidit kertoivat väsyvänsä sekä henkiseen taakkaan, mutta toisaalta monet haastatellut äidit kertoivat olevansa myös fyysisesti suuremmassa vastuussa lapsen huolehtimisesta verrattuna toiseen biologiseen vanhempaan.

”Iltaisin mä oon välillä vähän uuvahtanut äiti, kaiken sellaisen kotihaasteen kanssa.”

Eron jälkeistä äitiyttä määrittikin tiiviisti omien lasten kanssa vietetty aika. Äidit kertoivat viettävänsä toki lastensa kanssa yhteistä aikaa omasta halustaan, mutta vastuun kerrottiin myös jakautuvan epätasaisesti vanhempien kesken ja äidit kertoivat heille kasaantuvan suuremman rooli vastuusta kasvattajana. Uupumista esiintyi kerronnassa esimerkiksi siitä, että äidit kokivat olevansa vastuussa lapsistaan aina, vaikka lapsi viettäisi aikaa muualla, kuten vaikkapa isän luona.

”Ja sit eron jälkeen mikä muuttu, musta ei tullut semmosta hilpeetä yksinhuoltajaa, joka ois sit käynyt ritiratirallaa jossakin juhlimassa kun laps oli sit joskus isällään.”

Äidit kertoivat, ettei heillä ollut mahdollisuutta irrottautua huolehtivan äidin roolista oikeastaan koskaan.

”Et mä sinne saakka, kun poika oli noin neljän vanha niin mä en oo mitään muut kun stressannut kotona sitä et millon poika palaa – niin jännitin. Se mitä mä saatoin saada aikaan oli et mä siivosin kotona. Purin siihen ehkä lähinnä ahdistustani.”

5.1.3 Äidin eron jälkeinen itsenäistyminen

Eron jälkeisen äitiyden kerronnassa nousi esiin vahvasti se, miten eron jälkeen toisen aikuisen tuki puuttui. Tuen puuttuminen toikin osaltaan esiin kertomuksia äitien arkeen ja erityisesti ajankäyttöön liittyviin seikkoihin. Äidit kertoivat saattaneensa joutua olemaan esimerkiksi pois töistä lapsen sairastamisen takia, lapsen toista vanhempaa, eli isää enemmän. Osa äideistä kertoi tehneensä myös lyhyempää työpäivää tai työviikkoa. Äidit kertoivat tekevänsä monia erilaisia ajankäyttöön liittyviä panostuksia erityisesti ajatellen lapsen etua.

”Mä tein ensteks, mä palasin töihin, laps oli niin pieni et mä en hennonut pitää häntä niin pitkään päiväkodissa, niin mä tein 28 tuntista viikkoo.”

Äitien kerronnassa korostui, että ajankäyttöön panostaminen tuntui olevan ensisijaisesti juuri äidin velvollisuus. Äidit eivät tuoneet kerronnassaan esiin, että he olisivat odottaneet lasten iseilta vastaavia joustamisia ajankäytön suhteen. Äidit olisivat kuitenkin kaivanneet tukea arjen aikatauluttamiseen. Lisäksi työstä nippistetty aika tuotti äitien kerronnassa heidän talouteensa liittyviä negatiivisia seikkoja, jotka viittaavat siihen, että heikolla tai epävarmalla rahatilanteella saattaa olla vaikutuksia heidän hyvinvointiinsa liittyvässä asioissa.

Vaikka eron myötä äitien lapsesta huolehtimiseen käytetyn ajan kerrottiin kasvavan ja arki pääosin kulki lapsen hyvinvoinnin mukaisesti ja taloushuolten painavan aikaisempaa enemmän, niin aikaisemmin arkea rasittaneet seikat saattoivat eron myötä myös helpottaa.

”Se kyllä jotenki sillai jopa niinku selkeytti sitä tilannetta, että mun ei tarvinnu toisen vanhemman kanssa sittä sopia lasten niinku niihin, siihen arkeen arjen niinku pyörittämiseen liittyvistä asioista. Että mä tein ne omat ratkasut sillon ko lapset oli mulla ja hän teki sittä omat ratkasut ko lapset oli hänellä.”

Äidit kertoivat kokevansa eron jälkeen ristiriitaisia tunteita oman ajan ja lapsen kanssa vietetyn yhteisen ajan välillä. Eron jälkeisessä äitiydessä onkin yksinäisyydestä huolimatta tarve saada myös omaa aikaa.

”Sittä tietenki ne ajat ko lapset ei ollu mulla niin sehän oli mun omaa aikaa, ni se oli semmosta niinkö sillai sittä vapauttavaa, että oli vaan ikään kuin itsestään vastuussa.”

Äidit kuitenkin kertoivat potevansa omasta ajasta helposti huonoa omaatuntoa ja mieltivät onko sallittua nauttia ajasta ilman lapsia. Niin sanotusta omasta ajasta ei aina siksi osattukaan nauttia, vaikka siihen olisikin tilaisuus. Erityisesti heti eron jälkeen äidit kokivat, että omasta ajasta nauttiminen on vaikeaa. Ajan myötä hetki itselle koettiin nautinnolliseksi ja sille oli myös helpompi antaa lupa. Yksin olemisen vaati äideiltä totuttelua. Aluksi eron jälkeen äidit kokivat haastavana yksin olemisen, mutta aikaa myöden, kun he olivat tottuneet tilanteeseen, niin yksin vietetystä ajasta saattoi tulla jopa äitiyttä tukevaa.

”Onhan siellä se joku oma vapaahetkikin, josta mä osaan nykyään jopa nauttia. Toisin kun ennen.”

Äidit kertovat laajasti lasten kanssa yhdessä vietetystä ajasta ja sen laadusta eron jälkeisessä elämässään. Yhteinen aika omien lasten kanssa on selkeästi äideille tärkeää ja lapsen kanssa halutaan olla läheisiä. Eron jälkeistä äitiyttä määrittääkin merkittävästi läheisyys lapseen, jolloin yhdessä vietetty aika ja yhdessä tehdyt asiat koetaan tärkeiksi.

”No kaikista isoin muutos minulle on ollut se, että mulla ei oo lasta kotona koko ajan. Koska mä oon saanut sinä vuonna kun täytin 20 mun esikoistytär syntyi, ja mä oon siitä lähtien ollu aina äiti. Elikkä koko aikuisikäni. Mä olin 18 kun mä aloin oottaa häntä ja mä oon aina ollu äiti. Niin se on ollu mulle iso totutteleminen, että mulla ei ookaan joka toinen viikko lasta.”

Eron jälkeen äidit myös mieltivät aikaisempaa enemmän sitä millaisia ovat äitinä. He pohtivat miten toimivat lapsen kanssa ja miten viettävät yhteistä aikaa tämän kanssa. Merkitykselliseksi nousee muun muassa yhteisen mieluisan tekemisen löytyminen. Suhde lapseen korostuu uudella tavalla ja on samalla myös entistä tärkeämpää äideille. Merkitykselliseksi nousee myös se, millainen suhde on saatu ennen eroa luotua ja miten sitä nyt ylläpidetään taikka parannetaan. Äitiydestä tulee entistä tärkeämpää ja äidin elämää määrittävää. Äidit mieltivät uudelleen esimerkiksi omaa auktoriteettiaan.

”Ja tietenkkin siihen liittyy myös se että kun ei oo sitä toista vanhempaa siinä tukena sitten rauhoittamassa sitä tilannetta.”

Useimmille äideistä yhdessä lapsen kanssa vietetty aika on ollut merkitsevä ja yhdistävä tekijä äitiydessä jo ennen eroa. Eron jälkeisessä äitiydessä kuitenkin

oma lapsi taikka lapset, sekä suhde heihin, korostuu entisestään. Äidit ovat tottuneita viettämään lastensa kanssa paljon aikaa ja eron myötä yhteinen aika ja yhdessä tekeminen, sekä yhteisten mielenkiinnon kohteiden löytyminen nousevat entistäkin merkittävämmäksi peilaus pinnaksi äitiyden kokemisessa.

”On tosi ilo seurata, että miten se huolehtii kaikki kouluhommatkin ite ja sillä tavalla ja kehittyi siinä, sitä on tosi mukava seurata. Sitten mun lapsenlapset tuottaa mulle tosi paljon iloa.”

Eron jälkeisessä äitiydessä lapsen kanssa ollaan tiiviisti ja myös suhde lapseen muodostuu tiiviiksi. Erään äidin sanoja mukaillen lapsessa ollaan kuin ”liimatuna”. Lapsen koulun aloitus puolestaan koetaan hetkenä, jolloin äidit ovat kokeneet, että tiivis hoivaaminen ja jatkuva läheisyys on hieman alkanut helpottaa. Eron jälkeisessä äitiydessä korostuu se, että mitä pienempiä lapset ovat, niin sitä tiiviimpi suhde heillä on äiteihin. Vaikka äiti ja lapset olisivat erossa, niin side lapsiin on äitiydessä vahva.

”Niin kyllähän mä oon ollut ihan kun liisterissä kiinni siinä lapsen elämässä, jok ikisessä siirrossa johonkin suuntaan, et me ollaan oltu ihan valtavan paljon yhdessä. Et siinä missä ehjässä perheessä ois ollut jaettava vanhemmuutta.”

Toisaalta eron jälkeen lapset täyttävät ison osan äitien elämästä ja ilman lapsia ei ehkä oikein osata edes olla.

”Mitäpä mä itteni kanssa sitten teen?”

5.1.4 Äidin vanhemmuuden rakentuminen suhteessa lapseen ja perheeseen

Perheen merkitys korostuu eron jälkeisen äitiyden kerronnassa ja haastateltavien äitien mukaan perhe nivoutuu äitiyden kokemiseen vahvasti. Vaikka osalla äideistä ei olekaan eron jälkeistä uutta parisuhdetta tai puolisoa, niin silti perheen merkitys säilyy tärkeänä äideille. Äitien kerronnassa uuden perheen muodostavat äidit itse lapsineen, mutta siihen kerrotaan kuuluvan myös muut läheiset kuten isovanhemmat ja ystävät.

”Mulla on omasta mielestä aika isoki perhe, että mä miellän siihen niinku myös lasten ja miehen lisäksi niinku isovanhemmat ja semmoset ketä on siinä lähellä.”

Perhe esiintyy äitien kerronnassa monitahoisena ja perhe on eron jälkeen edelleen äitiydessä hyvin merkityksellinen. Äidit eroavat puolisoista, mutta eivät perheestä.

Haastateltavat äidit toivat esiin kaipuuta entisen puolison kanssa vietettyyn yhteiseen aikaan, mutta lapsista eroa ja ikävää ei niinkään nostettu kerronnassa esiin. Haastateltujen äitien kerronnassa korostuikin enemmänkin se, että lapset ovat olleet äitiydessä iso osa jo ennen eroa, joten äideillä ei ollut eron jälkeen päällimmäisenä kovinkaan suurta pelkoa menettää yhteyttä omiin lapsiin.

”Sitte siinä meiän parisuhteessaki ollessa, että mää olin hirveen paljon niinku lasten kanssa. Että mulle ei itse asiassa edes tullu se sellanen yksin lasten kanssa touhuaminen niinkö minkäänlaisena uutena niinkö juttuna.”

Eron jälkeisessä äitiydessä lapsella on luonteva ja merkittävä rooli äitiyttä kannattelevana voimana ja äitiyden ehtona. Äidit kokevat eron jälkeen edelleen suurta iloa lapsen kasvusta ja kasvun seuraamisesta. Äidit nauttivat myös jo olemassa olevista mahdollisista lapsen lapsista ja saavat myös heistä eron jälkeiseen äitiyteen rakennuspalasia.

”No aika siis läheiset (välit lapseen). Että varmaan niinku jotenki siksi varmaan otetaan niin paljon yhteenki välillä että ollaan silleen aika kiinni toisissamme tietyllä lailla. Että, että tosi semmonen niinku hyvä ja sillai läheinen niinku suhde. Että ollaan kyllä, aina välillä tulta ja tappuraa mutta sitte kyllä herkästi pyyetään anteeksikki, että sillä tavalla.”

Äitien kerronnassa korostuu, että vaikka ero on iso muutos, niin silti muutoksen jälkeen äidit ovat edelleen äitejä.

”On paljon huolta niin on paljon myöskin rakkautta ja kyl mä koen olevani, ensisijainen vanhempi lapselle.”

Äidit kertovat prosessoivansa omaa eron jälkeistä vanhemmuuttaan, jossa äitiyttä yhä eletään ja koetaan. Äidit tuovat esimerkiksi esiin seikkoja, jossa kokevat onnistumista ja toisaalta kerronnassa tuodaan esiin pelkoa epäonnistumisesta.

”Ehkä vähän ylihuolehtivainen ja semmonen jankuttaja, jankkaan samoista asioista aina ja myös sillai nopeasti tulistun, oon semmonen temperamenttinenkin että saatan suhahtaa, mutta sitte jos hoksaan että oon suhahtanu väärästä asiasta ni pyyän kyllä herkästi anteeksi.”

Äidit pohtivat myös omaa asemaansa ja omaa tapaansa toimia äitinä. Lisäksi he miettivät osaavatko toimia oikein ja ovatko he äitinä riittäviä. Myös kommunikointi lapsen kanssa ja lapseen luodun yhteyden merkitys ovat osa eron jälkeistä äitiyttä. Äidit kokevatkin olevansa muutoksen keskellä kuitenkin edelleen äitejä. Pysyvyyden kokeminen korostuu ja äiti on siis äiti, myös eron jälkeen. Haastatellut äidit tuottavat runsaasti itse prosessoimiaan näkemyksiä omasta äitiydestään.

”No en tiä varmaan mää oon semmonen ainaki semmonen empaattinen ja semmonen avarakatseinen että aina silleen yrittäny kannustaa lapsia niinku jotenki niinku hyväksymään kaikki niinku semmosena niinku ne on.”

Äidit kertoiva, että lapselta saadut positiiviset ja negatiiviset kommentit eron jälkeen koettiin tärkeiksi.

”Mä koen, musta se on välillä tosi harmillista et mä oon se vanhempi joka pitää rajoja ja jonka kotona on sääntöjä ja.. Koska niitä kohtaan tällä hetkellä tietenkä kapinoidaan ihan hirveesti, se on tosi voimille ottavaa. Mut mä aattelen et mä oon joku peruskallio sen lapsen elämässä, ja aattelen et se on mun tehtävä, vaikka se tällä hetkellä tuntuu kohtalaisen epäkiitolliselta melkeen päivittäin.”

Äidit kertovat, että rajojen asettaminen on raskasta eron jälkeisessä äitiydessä. Tämä siksi, että äidit kokevat toimivansa pääosin yksin pääasiallisena lapsen vanhempana ja kasvattajana. Toisaalta äidit kertovat, että on palkitsevaa huomata, että lapset tottelevat rajoja usein silloinkin, kun niitä vastustetaan.

Äitien kerronnassa korostuu myös se, että eron jälkeisessä äitiydessä korostuu suhde lapseen. Äidit pohtivat mikä on liiallista lapseen takertumista, kun taas toisaalta suhde lapseen halutaankin pitää erityisen tiiviinä ja hyvänä. Äidit kertovat pohtivansa liiallisen huolehtimisen ja lapsen oman itsenäisyyden rajoja. Eron jälkeen äidit ovatkin erityisen herkkiä lapsen reagointiin, kuten tunteiden osoittamiseen ja kiukun puuskiin, sekä siihen miten he kokevat lapsen heitä kohtaan käyttäytyvän ja puhuvan.

”Mutta kyllä mä välillä toivoisin että voi että kun se huolehtis nyt ihan kaikesta vaan itekseen. [nauraa] Mut se ei ehkä liity siihen suoranaisesti vanhemmuuteen, vaan ehkä myös enemmän meidän väleihin myös.”

Äidit kertovat kokevansa, että ero lisäksi pakottaa heitä ottamaan vastuuta ja muuttamaan omaa käyttäytymistään, kun aikuisten roolit ja vastuut muuttuvat.

”On aatellu että äiti ei voi koskaan ees suuttua. Niin sitten, no pari kertaa sille on joutunut hermostumaan ja nyt se on kyllä loppunut, että se nyt tietää että äitikin voi suuttua.”

Äidit kertovat, että he tietävät olevansa tärkeitä, mutta silti sen kuuleminen lapselta koetaan erityisen merkitykselliseksi. Eron jälkeen onkin mukava kuulla lapselta olevansa tarpeellinen äitinä. *”Niin se on sitten tosi mukava kuulla, että mäkin oon tärkeä.”*

Äidit kertovat pyrkivänsä mukautumaan lapsen tarpeisiin ja olemaan kullekin lapselle sellainen äiti kuin lapsen tarpeet vaativat. Kerronnassa nousee esimerkiksi esiin, että äidit saattavat auttaa toista lasta enemmän kuin toista, olla taas toiselle lapselle enemmän kuin kaveri, kun taas kolmannelle lapselle äidit pyrkivät olemaan vaikkapa erityisen rauhallisia. *”Vähän niin kuin jokaiselle niiden tarpeen mukaan.”*

Äidit kertovat, että lopulta he luottavat kuitenkin siihen, että elämä kanta. Asiat etenevät heidän kertomansa mukaan luontaisesti ja pala kerrallaan asioilla on tapana kuitenkin järjestyä. Äidit kertovat, että he kokevat olleensa eron jälkeenkin lapsilleen paras mahdollinen äiti mitä voi olla. Luottamus äitiyden kantavaan voimaan kerrotaan äitien kokemuksen mukaan olevan luonnollinen.

”Kyllähän lapset sit välittää ja varmaan rakastaakin meitä vanhempia ihan vaan myötäsytteisesti vaikka me oltais minkälaisia vanhempia.”

Eron jälkeisessä äitiydessä on äitien kertoman mukaan arjen haasteiden ja vastoinkäymisten lisäksi vahvasti läsnä lapsen hyvinvoinnin asettaminen lähtökohdaksi. Äidit ovat kertomansa mukaan huolissaan eron vaikutuksista lapseen. *”Aina aatteli, että kyllä aikuiset aina selviää, mutta sitte vähän jännitti että miten lapsi.”*

Lapsen olemassaolo ja hänen hyvinvointinsa on äitien kertoman mukaan äideille itselleen erityisen tärkeää.

”Kuinka ne lapset siitä sitte niinku selviää, että onko se nytte, tuhoanko mää niiden elämän niinku lopullisesti tämän niinkö päätöksen vuoksi?”

Lisäksi äitien kerronnassa nousee esiin se, miten äidit ovat eron jälkeen huolissaan lapsen hyvinvoinnista ja pärjäämisestä, sekä pohtivat miten vanhempien ero saattaa vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen.

”Et se et mihin ton lapsen kanssa et, kasvaako hän ihan vinoon vai tuleeeko siitä ihan hyvä mies [naurahtaa]. No aika näyttää mut kyl se on semmonen et se mua mietityttää jonkin verran.”

Äidit kertovat, että lapsi jo pelkällä olemassaolollaan monella tavalla kannattelee äitien eron jälkeistä arkea ja elämää. Lapsen kanssa vuorovaikutuksessa oleminen voi pyyhkiä pois huolia.

”Toisaalta se on hirvittävän hyvä mulle (kun lapsi tukeutuu vahvasti äitiin). Mä koen olevani tarpeellinen ja tavallaan se pysyy se yhteys tiiviinä.”

Äidit toivat kerronnassa esiin, että he tietävät miten lapsen kasvun myötä vastaan saattaa tulla monia erilaisia vaiheita kuten uhmaikä, koulunaloitus tai murrosikä, ja kaikkiin näihin kuuluu omat luonnolliset haasteensa. Äidit pohtivat myös sitä, miten näiden lisäksi vanhempien ero vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen. Eron jälkeisessä äitiydessä lapsen hyvinvoinnista kannetaankin äitien kertomien kokemusten mukaan aivan erityistä huolta. Tällöin esimerkiksi äidin oma jaksaminen ja taloushuolet saattavat jäädä helposti vähemmälle huomiolle.

”Aina se tietenkin huolestuttaa, että miten se poika siellä koulussa pärjää. Ja ettei siitä tuu kiusaaja tai siitä että sitä ei kiusata ja että se siellä pärjää sillai normaalisti. Ja sitten tietenkin se että nyt saatais hyvä perusta vaikka me ollaankin erottu, niin lapselle luotua, että sillä ei ois ihan kauhea teini-ikä.”

Äidit kertovat, että eivät haluaisi aiheuttaa erolla lapsilleen lisää murheita. He tiedostavat, että erilaiset elämäkokemukset saattavat heijastua jollain tavalla kuitenkin lapseen. Lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen vaikuttaakin myös eron jälkeiseen äitiyteen. Erityisen raskas ero heijastuu äitien kerronnassa esimerkiksi äidin jaksamiseen, käytökseen ja näin myös äidin ja lapsen suhteeseen. Äidit kertovatkin kokevansa, että heillä on erityinen huoli juuri eron huonojen kokemusten vaikutuksesta lapseen.

”Mä sanoin että mä oon joka tilanteessa, mä oon aina yrittänyt parhaani, että se ei vaan oo riittänyt. Että mullakin on ollu vaikeita elämäntilanteita että mitä on tapahtunut. Ja se on inhottavaa, että se sitten heijastu siihen mun tyttäreen, että mulla oli huono elämäntilanne ja koin että en oo pystynyt olemaan vanhempi. Semmonen että noi omat henkilökohtaiset asiat vaikuttaa siihen vanhemmuuteen, niin se on se isoin heikkous mikä on ollu.”

Toisaalta vaikka äitiyteen kerrotaan haastatteluiden mukaan kuuluvan tietynlainen krooninen huoli lapsesta, niin silti lapsen onnistumisista ja tavallisesta arjestakin osataan nauttia huolen keskellä. Toisaalta äidit tuovat kerronnassa esiin

sen, miten he osaavat tiedostaa, että vanhempien ero ei väistämättä aiheuta lapselle ongelmia myöhemmin elämässä. Vaikeasta tilanteesta selviäminen yhdessä lapsen ja muun lähipiirin kanssa korostuu äitien kerronnassa. Yhdessä muiden välittävien aikuisten kanssa uskotaan, että lopulta lapsestakin kyetään kasvattamaan entistä vahvempi ja kypsempi.

”Jotenki tuottaa iloa just se että pojasta on kasvanu semmonen avarakatseinen ja semmonen ilonen lapsi. Että vaikka joskus sitä just jännittiki että kuinkahan paljon, ja tottahan se vaikuttaaki, mutta kuitenkin aina miettii että millä tavalla se (ero) sitte vaikuttaa lapseen.”

5.2 Äidin eron jälkeiseen elämänmuutokseen kasvaminen

5.2.1 Vastuu itsenäisestä elämästä voimauttaa

Haastatellut äidit kertovat siitä, miten eron jälkeen heidän arkinen elämänsä on monella tavoin muuttunut. Äidit kertovat muun muassa miten heidän elämänsä on saattanut tulla niukkuutta ja joistain asioista on voinut joutua luopumaan. Haastatteluissa tuleekin esiin, että äidit ovat saattaneet joutua muuttamaan esimerkiksi kulutustottumuksiaan.

”Mut et, se talous muuttuu. Et yksin piti maksaa kaikki, no lähinnä sit vuokra ja semmoiset isot kuluerät.”

Eron myötä ja sen jälkeen eletäänkin taloudellisesti monia heikkoja hetkiä. Toisaalta äitien kerronnasta voidaan nostaa esille se, miten eron vaikutukset arkeen tuovat mukanaan myös paljon uusia, arkea rikastuttavia hyviä asioita.

”Kauheen vaatimatonta, mutta hirveen ihanaa aikaa. Että, muistan tosi lämmöllä sitä, että asunto oli siivottu viessä minuutissa, ku siellä ei ollu enempää tilaa ja näin pois päin. Ja poikien kanssa nukuttiin vierekkäin siellä ja kaikkee semmosta, että tosi mukavia muistoja sieltä.”

Myös haastateltujen äitien kokemus siitä, että he selviävät yksin ja että he pärjäävät itsenäisesti elämässä, ovat esimerkkejä siitä, että ero voi olla myös voimaannuttava ja äitiyttä vahvistava kokemus.

”Tai että kauppaan piti ottaa koko konkkaronkka mukkaan sitte, että siellä ei ollu sitä toista vanhempaa jonka luokse ois voinu lapset jättää. Että sillä tavalla ehkä sitte niinku kuitenkin omillaan. Mutta mulle se oli semmosta aika voimaannuttavaa aikaa.”

Haastatellut äidit kertovat kokevansa, että ero saattaa myös muuttaa heidän arkista toimintaansa aktiivisemmaksi, kun enää ei ole toista aikuista auttamassa ja jakamassa arkisia asioita. Ero saattaa myös pakottaa ottamaan vastuuta omasta ja lapsen päivittäisestä elämästä eri tavalla kuin aiemmin. Itsenäisten päätöksien tekeminen lisääntyy äitien kerronnan mukaan eron jälkeen. Lisäksi eron myötä toisen aikuisen asenteet ja läsnäolo eivät ole äitien kertoman mukaan taustalla heidän ajatuksissaan vaikuttamassa toimintaan. Vastuun ottaminen omasta elämästä saattaakin tuoda äitiyteen monia hyvin positiivisia seikkoja, sekä äiti saattaa saada paljon uutta sisältöä elämäänsä ja tapaansa toimia.

”Se oli aika semmoista passiivista (parisuhteen aikainen aika). Nyt on paljon semmoista eläväisempää (eron jälkeen).”

Äitien kerronnassa korostuu, että he pyrkivät tekemään kovasti töitä asioiden onnistumisen eteen uuden arjen ja elämän keskellä, mutta toisaalta he tiedostavat, että tietyistä asioista luopumine on osa eron mukanaan tuomaa elämänmuutosta. Äidit kertovat olevansa kuitenkin vaikeiden kokemusten jälkeen kiitollisia monista asioista. Äidit kertovat esimerkiksi, että entistä merkityksellisempää on saada olla omalle lapselleen tärkeä ja luotettava aikuinen. Äidit kertovat miten tärkeäksi osaksi äitiyttä muodostuu se, että he voivat olla tukemassa lapsiaan päivittäin ohjaamalla heitä kasvatuksella kohti oikeita polkuja, mutta myös varoittamalla vääristä. Tämä yhdistyy äitien kertomuksissa elämänmuutoksena eron jälkeisessä itsenäisyydessä, sekä omaan elämään vaikuttavien päätösten tekemisen mahdollisuuden kokemisena.

5.2.2 Itsensä etsiminen ja minäkuvan vahvistuminen

Haastatellut äidit tiedostavat, että ovat olleet eron jälkeen epävarmoja äiteinä ja heidän olisi pitänyt luottaa enemmän omaan itseensä. Äidit kertovat ymmärtävänsä ihmisenä ja äitinä kasvamisen kuuluvan eron jälkeiseen elämänmuutokseen. Äidit kertovat kokevansa, että ovat olleet ennen eroa ja varsinkin nuorina äiteinä jotain muuta, kenties pyrkineet olemaan jonkun muun määritelmien mukaisia. Osa äideistä toi esiin myös oman äidin esikuvan ja esiin nostettiin myös

televisiosta tai naistenlehdistä kopioidut äidin mallit, jotka kaikki jollain tavalla vaikuttivat äitiyden ajattelun taustalla.

”Jotenkin en rohkeasti uskaltanut sanoa omia mielipiteitäni vaikka mä normaalisti ne sanon, mutta aina sitä riitaa peläten niin jätin aina kaiken sanomatta. Ja mä yritän ke-hittää itteäni siihen suuntaan, että mä en tavallaan pelkäis sitä riitaa vaan uskaltaisin sanoa oman mielipiteeni.”

Äidit kertovat toki ymmärtävänsä, että mallia äitiyteen on kuitenkin pakko ottaa jostain ja omanlainen äitiys muokkautuu sitten kyllä ajan saatossa. Kun aika kuluu, niin ajan ja kokemuksen karttuessa syntyy myös oma, eron jälkeinen äitiys.

”Ja monenlaisia rankkoja juttuja tapahtu, mutta hänen kohallaan mä opin löytämään sen mun oman vanhemmuuden että mitä se on. Että se ei oo sitä mitä mun äiti teki vaan se on miten mä katon asioita. Mä opin siinä paljon sillä keskimmaisella ja sitten tän kolmannen kanssa mä oon oppinut jo olee. Nyt mä tiän millä tavalla mä haluan ol-la äitinä”

Luottamus itseen horjuu monesti juuri eron kaltaisessa suuressa muutoksessa. Eron jälkeisessä äitiyden kerronnassa korostuikin haastateltavien luottamus omaan itseen. Jatkuva epäonnistumisen pelkääminen oli äitien mukaan jossain kohtaa lopetettava ja oli annettava mahdollisuus myös onnistumiselle.

”Ja mä tietenkin oon pääasiassa siinä se pääasiallinen vastuullinen vanhempi, hänen arjessaan et mun täytyy vaan luottaa siihen et hyvin käy.”

Myös kateudelle ja katkeruudelle kerrottiin olevan sijaa eron jälkeisessä äitiydessä. Äidit kertoivat tiedostavansa nämä tunteet, mutta ymmärsivät miten haastavaa niitä, oli käsitellä yhdessä muiden eron jälkeisten suurien tunteiden keskellä. Kateus yhdistyi äitien kerronnassa elämään tyytymättömyyteen, muutokseen ja entisen eroa edeltäneen elämän kaipuuseen. Katkeruutta koettiin menneisyydessä koetusta vääryydestä ja irti päästämisen vaikeudesta.

”Se on niin iso kasvun paikka kun sä eroat toisesta ja jaat sen vanhemmuuden. Se on niin iso kasvun paikka ihmiselle että, varsinkin nuorena siihen on tosi vaikea oppia siihen, että ei ois toiselle katkera ja ilkeä ja vaikka mitä sitten erotessa. Tällai yli nelikymppisenä niitä asioita kattoo ihan eri tavalla. Mutta on niitä hankalia tilanteita myös vanhemmillakin ihmisillä.”

Erossa ja sen jälkeisessä äitiydessä korostuu haastateltujen äitien kerronnan mukaan oman itsensä etsiminen ja minäkuvan vahvistuminen.

”Et jotenki mä halusin kuitenkin sitä eroa ja semmosta omaa itseäni löytää siinä ja tämmöstä näin.”

Parisuhteessa toisen ihmisen oli annettu vaikuttaa ja asioista oli pyritty olemaan yhtä mieltä. Kertomansa mukaan äidit kokivat, että eron myötä äiti voi olla enemmän oma itsensä ja seistä omien valintojensa kanssa.

”Touhuan siellä kaikenlaista paljon enemmän, kun mitä silloin kun me oltiin parisuhteessa. Koska jos toinen on semmoinen kauheen passiivinen, niin se passivoi myös sinut.”

Haastatteluissa korostuu, että äidit kiinnittävät eron jälkeen myös omaan käyttökseen entistä enemmän huomiota. Eron myötä esimerkiksi lapsen kanssa ollaan valmiimpia keskustelemaan asioista, kuin parisuhteen aikaan. Eräs äiti myöntää huutaneensa parisuhteen aikaan lapsilleen paljon ja eron myötä tulleensa herkemmäksi ja paremmaksi keskustelijaksi. Eron myötä äitiyteen piirtyykin lisää joustavuutta ja pehmeyttä. Eräs äiti esimerkiksi pysyi eron jälkeen isoissa asioissa edelleen tiukasti omissa mielipiteissään kuten ennenkin, mutta oli tullut joustavammaksi pienemmissä ja vähemmän merkityksellisissä asioissa. Ero tuo näin ollen äideille ymmärrystä ja se kasvat-
taa heitä myös hyvällä tavalla tietoisemmiksi oikeista valinnoista ja omista arvoista.

Eron jälkeen äidit kiinnittivätkin omaan kasvatustyyliinsä herkemmin huomiota ja kokivat olevansa rohkeammin omia itsejään. Äideille myös rehellisyys kasvoi entistä tärkeämmäksi ja omien heikkouksien näyttämisen merkitys kasvoi ja jopa helpottuikin. Tunteet ja niiden avoimuus tulivat eron jälkeen tavallaan luonnollisemmaksi osaksi äitiyttä kuin mitä ne olivat ennen eroa. Äideille oli eron jälkeen luontevampaa myöntää omia heikkouksiaan. Eron jälkeisessä äitiydessä korostui virheiden kuuluminen elämään ja ymmärrys siitä, että ihmiset tekevät joskus virheitä.

”Mä oon tehny virheitä ja mä oon myöntäny ne että mitä virheitä mä oon tehny aikaisempien lasten kanssa. Omasta mielestä mä koen myös että mä oon siinä onnistunut, että mä oon mun tytöille..kummallekin myöntäny ne virheet mitä mä oon tehny äitinä. Ja..toivottavasti antanu niille esimerkkiä siitä että.. [tästä jätetty tekstiä pois] asioista kannattaa keskustella. Ja vaikka ne ois vaikeitakin asioita niin keskustella just ja sitten myös opetella myöntämään virheensä.”

Eron jälkeisessä äitiydessä korostuu minäkuvan vahvistumisen lisäksi äidin oman identiteetin luomisen merkitys. Tähän taas yhdistyy haastattelujen perusteella äidin kokema itsevarmuuden kasvu ja se, että äiti on entistä tietoisempi

omista arvoistaan, haluistaan ja valinnoistaan. Äidit oppivat eron myötä arvostamaan itseään ja seisovat pontevammin omien mielipiteidensä ja arvojensa takana. Haastatellut äidit pyrkivät olemaan esimerkillisiä äitejä, erosta huolimatta.

”Mä tiän itessäni, että mä en anna ikinä kenenkään miehen vaikuttaa enää mun mitenkään mun lapsiin, et mun lapset ja lapsenlapset on kaikista tärkeimpiä mulle. Se joko kelpaa sille tulevalle kumppanille tai sitten ei, et se on hänen valintansa.”

Haastatteluissa eron jälkeiseen äitiyteen yhdistyy oman äitiyden tutkiskelu. Äitiydessä korostuvat eron jälkeen aikuisena oleminen ja asiallinen käyttäytyminen.

”Et mä oon saanut apuja siihen et mä oon oppinut, et mun ei tarvi mennä siihen hänen pyörytykseensä ja peliinsä.”

Eron jälkeen äiti voi käydä pohjalla, mutta sen jälkeen on mahdollisuus nousta ylös, sekä kasvaa ihmisenä ja äitinä vahvemmakeksi. Oma rooli muuttuu eron myötä puolisosta joksikin muuksi. Kaikki tämä kasvu ja itsensä tutkailu rakentavat taas puolestaan uutta ja vahvempaa äitiyttä.

5.2.3 Menneisyyden taakka ja tulevaisuuden rakentuminen

Elämänmuutoksen pohdinnassa menneisyys on haastateltavien mukaan vahvasti osana äitiyttä. Eron jälkeisessä äitiydessä äidit kertovat prosessoivansa aiemmin tekemiään valintoja elämässä, omaa käytöstään, sekä asenteitaan. Äidit peilasivat tämänhetkistä elämänsä menneeseen.

”Mut kyl sitä häiritsee myös mun tunneperäinen lasti. Et meillä on ollut niin kipee lyhyt suhde, ja niin kipee ero ja niin kipeet vuodet sen jälkeen. Et se ottaa tosi lujasti voimille.”

Äidit toivat pohdinnoissaan esiin omien valintojensa vaikutuksia, ja sitä miten asiat ovat sujuneet, sekä miten asioita olisi pitänyt hoitaa näin jälkikäteen ajateltuna. Eron jälkeisessä äitiydessä prosessoitiin niitä asioita, joissa oli onnistuttu ja toisaalta myös niitä, joissa oli koettu, että olisi tullut kenties toimia paremmin, tai eri tavalla. Äidit kertoivat myös kokevansa, että he olisivat voineet olla äitinä parempia ja kokivat syyllisyyttä ja suruakin joistain omassa äitiydessään tekemistään valinnoista ja koetuista tunteista, sekä tapahtumista.

”Et se et miten voi olla et yli kymmenen vuotta erosta ja sitten se ihminen vaikuttaa muhun niin voimallisesti edelleen. Et se ei oo mikään semmonen et heipä hei, muistathan pakata mukaan kaiken mitä sinne tulikin.”

Haastatteluissa nousi esiin se, miten menneisyys saattaa pitää osaa äideistä otteessaan ja menneisyys saatetaan kokea kahlitsevana. Äitien kertoman mukaan heidän saattaa olla vaikeaa irrottautua jopa menneisyyden epämieluisista asioista, kuten esimerkiksi huonoksi koetusta suhteesta entiseen puolisoon. Siitäkin huolimatta, että suhde on äitien mukaan ollut huono, tai toimimaton, niin siitä saattaa olla haastavaa irrottautua. Äidit kokevatkin, että uuden ja tuntemattoman, kuten eron edessä äitiyteen liittyy pelkoa ja epävarmuutta. Eron jälkeisessä äitiydessä esimerkiksi huonoja valintoja harmitellaan.

”Ja se että (äiti itse) ei ollu arkena vanhempana siinä mukana, niin se on kaikista isoin juttu mikä on vaikuttanut mun tyttärenkin elämään tietysti.”

Myös menetettyä luottamusta äidit kertovat rakentavansa uudelleen ja he käyvätkin kertomansa mukaan vahvasti läpi monia kokemuksia ja tunteita, jotka liittyvät eroprosessiin ja eron jälkeiseen aikaan.

”Kun se mies on ollu järjestelmällisesti jotenkin, jossain määrin epäluotettava aina niin se tuottaa mulle kroonisesti huolta.”

Menneisyyden prosessointi koettiin äitien mukaan tärkeänä erityisestikin siksi, että menneisyyden ei kuitenkaan haluttu vaikuttavan lapseen negatiivisesti. Äidit kertoivat ymmärtävänsä, että heidän tulisi kasvaa ja vahvistua kaiken kokemansa jälkeen, sillä menneeseen ei kannattaisi jäädä vellomaan. Tämä oli kuitenkin eräs eron jälkeisen äitiyden haaste, sillä haastateltavien tunteet olivat suuria ja koetut pettymykset raskaita. Tunteiden prosessointi olikin äideille heidän kertomansa mukaan haastavaa, mutta sitä pidettiin myös tärkeänä eron jälkeisen äitiyden kasvussa.

Erityisesti haastatellut äidit pohtivat omien tunteidensa käsittelyä ja pyrkivät siihen, etteivät antaisi tunteiden vaikuttaa omaan toimintaansa negatiivisella tavalla, taikka isän ja lapsen suhteeseen. Oman käytöksen toivottiin olevan asiallista ja aikuismaista, eikä menneisyyden olisi ollut äitien mukaan ollut suotavaa saada vaikuttaa heihin itseensäkin liikaa. Äidit kertoivat, että eron jälkeisessä

äitiydessä he kokivat, että ei ollut suotavaa näyttää asenteellisuuttaan. Haastattelut äidit kertoivat kuitenkin tiedostavansa, että voi olla vaikeaa sivuuttaa omia tunteitaan ja kyetä aina ajattelemaan vain lapsen parasta. Esimerkiksi lapsen oikeus isään voi olla vaikeaa hyväksyä, jos äiti ajattelee isän olevan täysin ala-arvoinen ja epäsopimaton vanhempi. Ero ja entinen elämä ovat äitien mukaan heillä yhä hyvin lähellä muistissa ja eron kerrotaan ohjaavan myös eron jälkeistä äitiyttä. Eron jälkeen tarvitaan aikaa ja vaivaa eheytyä uuteen äitiyteen.

”Vaikea nähdä kauheesti hyvää semmosessa henkilössä, jota oikeesti mä aika syvästi halveksun häntä monella tapaa, monesta syystä. Ja yritän jotenkin elää sen kanssa. Se on aika vaikeeta koska koko ajan laps on hänen kanssaan tekemisissä. Et se ei tavallaan se mun suhtautuminen hänen isäänsä liikaa näkyis, koska mä aattelen et se on haitallista lapselle.”

Haastattelujen mukaan eron jälkeiseen äitiyteen kuuluu toki menneisyys, mutta äitiys rakentuu myös tulevaisuuden pohdinnan kautta. Äidit miettivät muun muassa omia asenteitaan ja sitä, miten tulisi suhtautua vaikkapa entisen puolison mahdolliseen uuteen kumppaniin. Äidit miettivät miten asennoitua uusiin tilanteisiin, joissa oma äitiyden rooli saattaa joutua koetukselle. Eron jälkeisessä äitiydessä osataankin haastateltavien mukaan varautua siihen, että esimerkiksi entisen puolison uusi kumppani tulee toden näköisesti herättämään tunteita ja äidit haastavatkin itseään pohtimaan miten hallita omia tunteitaan.

”Mutta sitten se on taas se että jos tulee uus kumppani. Mua ei häiritte se että pojan isälle tulee uus kumppani enkä usko että pojan isääkään häirittee että mulle tulee uus kumppani, mutta niitä uusia kumppaneita saattaa häiritä se minkälainen suhde meillä on.”

Oman äitiyden roolin menettäminen pelottaa äitejä, vaikka he toisaalta kertovatkin, että ymmärtävät, että äitiys ei häviä mihinkään tilanteessa, jossa uusia ihmisiä tulee lapsen elämään. Äidit myös pohtivat paljon lasten hyvinvointia eron jälkeisessä ajassa. Haastatellut äidit miettivät muun muassa miten tukea lasta riittävästi ja olla esimerkkinä, kun itsekkin kokee tehneensä elämässä suuria virheitä. Äidit toteavat kuitenkin, että liika tulevaisuuden pohdinta on turhaa, sillä ajan myötä huolet kyllä hälvenevät.

”Mutta sitte aika niinku näytti sen, että että kyllä ne lapset on kummallisia sopeutujia. Että, että vaikei se ideaali oookkaan välttämättä, mutta tosin sitte niinku. Ehkä ne huolet hälveni sitä mukaa ku aika kulu.”

Haastatteluissa korostui, että aika niin sanotusti voi parantaa haavoja, sillä erityisesti eron jälkeisessä äitiydessä äidit pyrkivät kääntämään omat ikävät kokemuksensa positiivisiksi ja opettavaisiksi esimerkeiksi. Eron jälkeiseen äitiyteen kuuluikin haastateltavien äitien toive siitä, että lasten ei tarvitsisi tehdä samoja virheitä kuin äidit itse ovat tehneet, vaan että omat lapset ja muutkin läheiset voisivat ottaa heidän kokemastaan oppia.

”Ja sitten mä oon yrittänyt opettaa varsinkin hänelle semmoisen asenteen, että kaikista asioista voi selvitä, kun vaan tekee. Ei jää makaamaan hankaluuksiin vaan lähetään eteenpäin. Sitä mä yritän myös, oikeastaan kaikille sitä sanoa että ei kannata jäädä tähän ikävään asiaan vellomaan vaan se asia on tapahtunut ja hoijetaan se eteenpäin.”

Eron jälkeinen äitiys on haastateltavien kertomusten mukaan myös uuden opettelua ja harha-askeleita. Onnistumiset ja epäonnistumiset vuorottelevat ja äitien elämä soljuu heidän kertomansa mukaan haasteiden kautta hiljalleen kohti parempaa huomista.

”Paljonhan oli kaikkia suunnitelmia, että ennen kuin tämä realisoitui tämä vuoroviikkosysteemi et sitten mä luen, kuljen liikkumassa ja teen vaikka mitä. Mutta kyllä se aluksi varmaan ensimmäiset viikot se kyllä passivoi mut sillä tavalla, että mä tulin vaan kotiin ja olin vaan kotona. Enkä lähtenyt mihinkään. Tuntuu tosi oudolta lähteä ees mihinkään, koska ei oo tottunu semmoiseen et sä voit yhtäkkiä vaan lähteä johonkin.”

Eron jälkeisessä äitiydessä korostuu haastateltavien kertoman mukaan äidin oma asenne, sekä rehellisyys ja realistisuus eroa koskevia asioita kohtaan. Koska eron jälkeiseen äitiyteen kuuluu menneen läpikäymistä, niin myös äitien oman käytöksen ja omien tunteiden rehellinen pohdinta korostuu heidän kerronnassaan. Eron myötä haastatellut äidit toivovat tietenkin oman ja lasten elämän muuttuvan kohti parempaa. Aina tämä ei ole kuitenkaan niin suoraviivaista ja se saa äidit pohtimaan tapahtumia ja tunteuksiaan. Elämää ja siinä tapahtuneita asioita läpi käymällä äidit kertovat kasvavansa äitinä ja ihmisenä. Äidit kertovat käyvänsä läpi eroa, muutoksia heissä itsessään, sekä sitä miten toimivat ja mitä tunsivat prosessin aikana.

Äidit kertovat, että eroaminen on heille iso päätös ja pitkä prosessi. Aina he eivät tarkoita tällä pitkällä ajalla, vaan enemmänkin eron mukanaan tuomaa kokonaisvaltaista muutosta ja muutoksen määrää, ja sitä että prosessi on suuri. ”Että jos toisesta eroaa, niin eikö siitä nyt vois jo päästä eroon, tiiätkö?

Eron jälkeisessä äitiydessä korostuu haastateltavien kertoman mukaan uuden opettele. Myös äitien kuvitelmat eron jälkeisestä äitiydestä saattavat poiketa eteen tulleesta todellisuudesta. Eron jälkeisessä äitiydessä saataakin haastateltavien mukaan joutua jossain kohtaa myöntämään omat väärät kuvitelmansa ja ennakkoluulonsa.

Eron jälkeen äidit kertovat lisäksi käyvänsä läpi yksin pärjäämisen kamppailua. Eräs äiti totesikin, että vaikka pärjäisikin niin ei elämä ole kivaa, jos se on vain päivästä toiseen pärjäämistä. Kuitenkin haastateltavat toteavat, että ajan kuluessa avun pyytäminen ja vastaanottaminenkin äitiydessä helpottuu.

”Mä aina ajattelin niin että kyllä mä pärjään vaikka mulla ei ookaan miestä, niin kun lasten kanssa. Mut mä oon mun lapsille sanonut että joo, kyllä te pärjätte mutta jos elämä on vaan sitä pärjäämistä niin se on aika raskasta sillä tavalla.”

Ero kerrotaan niin merkittäväksi elämäkokemukseksi, että vaikka erosta kuluisikin aikaa, niin se jää haastateltavien äitien mukaan kulkemaan osaksi äitiyttä ja siitä tulee hyväksytyt osa äitien elettyä elämää. Äidit peilaavat eron jälkeistä aikaa siihen millainen kuvitelma heillä oli tulevista eron vaikutuksista. Äidit kokevat olevansa eron jälkeen muuttuneita, viisastuneita, oppineita ja kasvaneita tuntemaan itseään ja äitiyttään entistä paremmin.

”Tottakai se vaikeuttaa ko sitte se pannee mulla niinkö sarvet kasvamaan että pitäiskö niinkö munki olla yhtä semmonen, jotenki, että pitäiskö mun käyttäytyä samallai (huonosti toista aikuistakohtaan), mutta mä yritän vältellä sitä.”

5.2.4 Hyväksyvä ajattelu ja sopeutuminen uuteen elämään

Entisen elämän ja eroa edeltävän ajan hyväksyminen osaksi eron jälkeistä äitiyttä on myös eräs eron jälkeisen äitiyden muutoksessa läpi käytävistä prosesseista. Mennyttä ei saa äitien kertoman mukaan pyyhittyä pois, joten sen kanssa on opittava elämään. Eron jälkeisessä ajassa korostuu äitien kyky omien päätösten tekemiseen.

”Just se et mä en oo ollut riittävän jämäkkä hänet kohdatessani, mä oon joutunut opettelemaan niitä jämäkkyystaitoja.”

Äidit pyrkivät kertomansa mukaan hyväksyvään ajatteluun ja he toivovat sitä myös uusien ihmissuhteiden ja uusien arkisten käytänteiden osalta. Äidit vuorottelevat omien itsenäisten päätösten tekemisen kanssa, sillä niitä tulisi heidän kertomansa mukaan tehdä entistä kumppania ja lapsen toista vanhempaa loukkaamatta.

”Antaa niitten tunteitten mennä ohitte vaikka niitä tulee se on normaalia että tulee mutta, että pystyis kommunikoimaan.”

Haastatteluissa nousee esiin, että eron jälkeen äidit toivovat asioista voitavan sopia sopuisasti hyvässä hengessä. Aina kaikki ei mene omien toiveiden mukaan ja se on kahden eri osoitteissa asuvan vanhemman hyväksyttävä.

”On ehkä pikkusen eri sääntöjä (äidin ja isän kodeissa) ja näin mutta, yhtä köyttä kuitenkin vedetään. Siihen mä ainakin pyrin ja toivon että se siltä näyttää.”

Menneisyyden ja tämän hetken erottaminen toisistaan, sekä suuria tunteita aikaansaava ero asettaa äidit koetukselle. Äidit tuovat kerronnassaan esiin, että tunteita käydään läpi ja niitä pyritään prosessoimaan aktiivisesti, sekä ottamaan tunteen huomioon omassa toiminnassa.

”Pittää antaa toiselle myös tilaa olla se omanlaisensa vanhempi. Sen toisen ei tarvi olla samanlainen kun sinä. Me naiset hirveen helposti aatellaan että miksi tuo mies ei oo samanlainen mun minä, miksi se ei tee just samalla tavalla näitä asioita kuin minä. Mut ei sitä voi oottaakaan, se on ihan erilainen ihminen muutenkin eikä välttämättä oo periaatteessa mies vaan se on eri ihminen kun minä. Se ei voi olla sama kuin minä.”

Eron jälkeen perhe saa haastateltaville äideille uuden merkityksen. Esiin nousee myös se miten uuden elämäntilanteen myötä tulevan uuden ja erilaisen äitiyden hyväksyminen kuuluvat myös eron jälkeiseen äitiyteen. haastateltavat äidit kertovat miten läheiset ihmiset muuttuvat eron myötä eri tavalla läheisiksi, kun esimerkiksi ystäville saattaa olla lapsen vuoroasumisen vuoksi enemmän aikaa kuin parisuhteena aikana.

”Nyt vietän enemmän aikaa ystävien kanssa, mikä sekin on tosi hyvä. Siitäkin tulee iloa elämään.”

Eräs äiti korostaa myös, miten ystävien tapaaminen muuttuu myös mukavammaksi vai siksikin, että omat perheasiat ovat kunnossa. Murheet kuten huono parisuhde saattavat näin ollen viedä ilon sellaisistakin asioista, joista normaalisti

kuuluisi ihmisen tuntee hyvää oloa. Parisuhteen voidessa huonosti ei äideillä ole ollut heidän kertomansa mukaan edes kovin mielekästä tavata kodin ulkopuolisia ihmisiä. Äitien kerronnassa korostuu, että eron jälkeen lapsen etu koetaan tärkeäksi ja lapsen takia toivotaan erityisesti hyviä välejä kaikkiin lapsen elämään kuuluviin ja siihen vaikuttaviin ihmisiin.

”Poika on hirveen semmonen ilonen ja semmonen jotenki tosi sympaattinen että että hänen kanssaan on hirveen helppo jutella kaikesta ja ollaan paljon puhuttukki että, että meillä, meiän perhe on vähän erilainen ku muilla.”

Äidit toteavat, että elämäntilanteeseen ei voi aina vaikuttaa itse, vaikka haluaisi. Siksi eron jälkeisessä äitiydessäkin korostuu taito sopeutua muutokseen. Haastatellut äidit pyrkivät kääntämään eron mukanaan tuomat muutokset elämässä eteenpäin vieväksi voimaksi. Muutoksen hyväksyntää ei kuitenkaan koeta äitien mukaan helpoksi, mutta ennen pitkään äidit oppivat löytämään asioista myös niiden hyviä puolia. Esimerkiksi ystäville saattaa olla äitien kertoman mukaan enemmän aikaa eron jälkeen ja lisäksi ystävien merkitys korostuu, kun parisuhde ei vie kaikkea aikaa.

”No en oikeestaan miltään ulkopuoliselta taholta (saanut tukea), että varmaan niinku sitte ystävät ja perhe ollu silleen ehkä siinä.”

Yhtä lailla kuin äitejä, niin myös lapsi käy läpi eron tuomia muutoksia ja muutokseen sopeutuminen myös lapsen osalta mietityttää äitejä. Äidit huolehtivat lapsen sopeutumisesta uuteen eron jälkeiseen arkeen.

”Ja että se on niinku, että varmaan se, että meiän poika on jotenki hyväksyny, tavallansa hyväksyny sen, että meillä on tämmönen perhe ja eikä piä sitä ehkä mitenkään niinku erikoisena, ennää ainakkaa.”

Haastateltavat kokevat, että kun äiti itse on sinut uuden elämän ja äitiytensä kanssa, niin sillä on paljon positiivista vaikutusta myös läheisten ja lasten elämään. Äidin itseensä panostaminen, eron jäsentäminen ja siitä selviäminen ovatkin laajasti merkittäviä kaikki yhdessä eron jälkeisessä ajassa.

6 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin tutkimuksen tärkeimpiä tuloksia huomioiden tutkimukselle asetetut tutkimuskysymykset, jotka pyrkivät selvittämään millaisia merkityksiä äidit antavat eron jälkeiselle äitiydelleen, sekä miten äidit määrittelevät eron jälkeistä elämänmuutosta.

Tutkimuksessa selvisi, että eron jälkeisen äitiyden merkityksiä muodostetaan äitien omien kokemusten kautta. Äidit prosessoivat arjen kokemuksia ja samalla heidän minäkuvansa vahvistui. Tämä itsereflektointi yhdessä eron jälkeisen itsenäistymisen ja uudenlaisen vastuunkantamisen kanssa aikaansai äideissä voimautumista. Eron jälkeiseen elämänmuutokseen puolestaan liittyi se, että äitinä ei vain olla, vaan elämäkokemusten kautta äidiksi kasvetaan ja eheydytään. Äidiksi kasvu eron jälkeen voi tämän tutkimuksen mukaan olla äitiyttä vahvistava elämäkokemus.

Esitän seuraavaksi tulokset tutkimuskysymysten analyysin tuloksena muodostuneiden teemojen mukaisesti (ks. taulukot 2 ja 3). Tarkoitukseni on verrata saatuja tuloksia aiempiin tutkimustuloksiin. Lopuksi teen vielä tuloksista johtopäätöksiä sekä arvioin tutkimukseni luotettavuutta ja tuon esiin jatkotutkimustarpeita.

6.1 Äitiys määrittäyty kokemusten kautta

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää millaisia merkityksiä äidit antavat eron jälkeiselle äitiydelleen. Tämän tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että eron jälkeistä äitiyttä voidaan määrittää itsenäistymisen ja itsereflektoinnin teemojen kautta (ks. taulukko 2).

Eron jälkeistä äitiyttä määrittäyty tutkimukseni mukaan äidin kokemus itsenäistymisestä. Äitien itsenäistymisessä esiin nousivat erityisesti uusien roolien prosessointi ja roolien uudelleen muotoutuminen. Esiin nousivat myös se, miten eron jälkeen toisen aikuisen tuki puuttui arjesta. Arjen sujuvuuteen liittyi myös ajankäytön muuttumiseen liittyvät seikat. Tutkimuksessa voitiin todeta, että

vaikka ajankäyttö ja uudet arjen itsenäiset rutiinit haastoivat, niin toisaalta äitiydessä osattiin arvostaa omaa ja itsenäistä aikaa ja itsenäisyydestä voitiin ajan myötä oppia jopa nauttimaan. Itsenäisyyteen liittyi myös omasta taloudesta huolehtimisen vastuunottaminen. Itsenäisessä äitiydessä omaan lapseen muodostui tiivis suhde, joka taas puolestaan oli merkityksellinen eron jälkeisessä äitiydessä.

Tutkimus osoitti, että eroprosessissa ja eron jälkeisessä ajassa korostui haastateltavien äitien oman äitiyden määrittäminen ero jälkeisen vanhemmuuden kokemisen kautta. Eron jälkeisessä äitiydessä korostui erityisesti se, että vaikka erotilanteessa parisuhde päättyy, niin vanhemmuus kuitenkin jatkuu. Äidit rakentavat eron jälkeisen äitiyden merkityksiä erityisesti eroa edeltäneeseen vanhemmuuden kokemukseen peilaten. Kääriäisen (2008, 108) mukaan äitiys on käsitteenä hyvin moniulotteinen, sillä siinä yhdistyvät yhtä aikaa yhteiskunnalliset, juridiset ja taloudelliset näkemykset. Äitiyttä voidaan hänen mukaansa tarkastella myös biologisesta, psykologisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta.

Tämän tutkimuksen mukaan eron jälkeisessä vanhemmuudessa äitiys ei jatku kuitenkaan täysin samanlaisina kuin mitä se oli ennen eroa. Eronneiden äitien haastatteluissa oli havaittavissa erityisesti se, että vanhemmuuden roolit joutuvat murrokseen eron jälkeen. Eron jälkeen vanhempien vanhat, vakiintuneet roolit eivät jää voimaan, vaan eron jälkeistä äitiyttä rakennetaan erityisesti vanhemmuuden uusien eron jälkeisten roolien merkityksien kautta. Poijula (2007 238–239) toteaa, että vanhemmuus itsessään jo vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä, joten eron jälkeinen vanhemmuus voikin olla erityisen vaativaa ja haastavaa aikaa vanhemmille. Lisäksi hän esittää, että vanhemmuuteen kuuluu erilaisia rooleja kuten elämän opettaja, huoltajana oleminen, rakkauden antaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asettaja. Lisäksi lapsi tarvitsee vanhemmat, jotka huolehtivat, antavat ruokaa, vaatettavat ja hoitavat.

Tässä tutkimuksessa äidit toivat esiin huolehtivan äidin roolin, jossa äidillä on isää suurempi vastuu lapsen kasvatukseen ja arkeen liittyvissä asioissa. Lisäksi eron jälkeistä äitiyttä määritti äitiyden malli, jossa äiti on aina johdonmukainen ja vastuuntuntoinen. Äidit kokivat, että eron jälkeinen äitiys ei myöskään ole yhtä sallivaa kuin se oli ollut ennen eroa. Toisaalta taas isän roolista koettiin

kateutta ja epätasa-arvoa, sillä äidit kokivat, että isä sai olla lapsille eron jälkeen paljon kaverimaisempi ja rennompi vanhempi, äitiin verrattuna. Kaikki erilaiset vanhemmuuden roolit ovat Poijulan (2007) mukaan kuitenkin yhtä merkityksellisiä erityisesti siksi, että eri rooleissaan vanhemmat toimivat roolimalleina omille lapsilleen.

Vuori (2004) korostaa kuitenkin sitä miten merkittävä ja erityinen lapsen ja vanhemman välinen suhde on. Hän esittää, että tällä suhteella on merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykseen. Hän tuo esiin käsitteen ”äidin hoivan ajatusmalli”, jossa äidin hoiva nähdään lapselle ensisijaisena. Tämä on hänen mukaansa merkittävä malli erityisesti siksi, että se on ollut historian ensimmäisiä malleja, joissa on oltu kiinnostuneita vanhemman ja lapsen välisen suhteen vaikutuksesta lapsen kehitykseen.

Uusi eron jälkeinen itsenäinen äitiys toi äitien elämään erilaista vastuuta ja monia muutoksia. Myös muutokset äitien ihmissuhteissa korostuivat. Lisäksi muutosta aiheuttivat eron jälkeiset uudet asumisjärjestelyt ja lisäksi ne saattoivat vielä lisätä yksinäisyyden kokemista. Kääriäisen (2008, 108) mukaan erilaiset roolit kuuluvatkin äitiyteen. Tutkimuksessa nousi esiin, miten eron jälkeiseen äitiyteen kuuluivat myös uudet aikataulut ja ajankäytön prosessointi. Lisäksi eron jälkeistä äitiyttä rakennetaan sekä omien kokemusten, mutta myös muiden perheenjäsenten ja erityisesti omien lasten kautta. Kääriäinen (2008, 108) lisää, että roolit ja erilaiset olemisen tavat saavatkin arvonsa ja norminsa juuri sen ajan ja elämäntilanteen mukaisesti, jossa kulloinkin elämme.

Poijula (2007, 238–239) esittää, että vanhempi, jonka luona lapsi asuu, joutuu usein eron jälkeen opettelemaan selviytymistä yksin lapsen kanssa ja hänen vanhemmuudestaan voi tulla näin ollen raskaampaa ja haastavampaa kuin mitä se on ollut ennen eroa. Vanhemman oma aika usein myös vähenee ja lisäksi taloudellinen tilanne voi heikentyä. Salmen ja Lammi-Taskulan (2014, 26) mukaan työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyykin lapsiperheissä melko usein hyvinvoinnin näkökulmasta kielteisiä jännitteitä. Tutkimuksessani mukana olleet äidit toivatkin esiin pohdintoja eron jälkeisistä vanhemmuuden huolenaiheista ja esimerkiksi uupumisen tunteita koettiin hyvin yleisesti.

Äidit kiinnittävät eron jälkeen erityistä huomiota omaan jaksamiseen, hyvinvointiin, sekä lastensa hyvinvointiin. Myös eron vaikutuksia lapsiin, äidit miettivät paljon. Tutkimukseni mukaan lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen onkin iso osa eron jälkeistä äitiyttä. Erityisen raskaalla erolla saattaa olla heijastumia esimerkiksi äidin jaksamiseen, käytökseen ja näin myös äidin ja lapsen suhteeseen.

Tutkimukseni mukaan perheellä on edelleen erityinen merkitys äitiydelle eron jälkeen, vaikka perheestä onkin tullut uudenlainen. Eron jälkeisessä äitiydessä suhde lapseen korostuu ja yhteenkuuluvuuden kokeminen lapsen kanssa koetaan merkitykselliseksi. Eron jälkeiseen äitiyteen, kuten vanhemmuuteen ja kasvattajaksi muutoinkin kasvetaan vähitellen. Merkityksellisen oman vanhemmuuden ja äitiyden säilymisen kokeminen koettiin tärkeäksi.

Pylkkäsen (2008, 71–92) mukaan perhe nähdään yksilöiden muodostamana kokonaisuutena. Hän korostaakin, että perheet ovat yhteisöjä ja niissä voimakkaana nousee esiin juuri yhteisöllisyys. Siitä huolimatta perheen jäsenten yksilöllisyys ja yksilölliset tarpeet nousevat yhä selkeämmin esille. Äidit voidaan myös tekemäni tutkimuksen mukaan nähdä yksilöinä, jotka ovat osa perhettä.

6.2 Äitinä ei vain olla vaan siihen kasvetaan

Toinen tutkimuskysymys käsitteli sitä, miten äidit määrittelevät eron jälkeistä muutosta. Tutkimuksessa voitiin todeta, että eron jälkeisessä vanhemmuudessa tapahtuvat muutokset olivat pääosin myönteisiä äitiyden ja vanhemmuuden näkökulmasta katsottuna. Myönteiseen kehitykseen olivat vaikuttaneet äitien kyky käsitellä elämänmuutosta, sekä tunne siitä että he voivat tehdä itsenäisiä päätöksiä ja vaikuttaa asioiden kulkuun (ks. taulukko 3).

Tutkimuksessa ilmeni, että avioliiton tai parisuhteen päättyminen tuo väistämättä eteen muutoksia, sekä suuria, että pieniä. Äitinä ja ihmisenä kasvetaan aina, mutta erityisesti eron jälkeisessä äitiydessä muutos ja kasvu ovat vahva osa äitiyttä ja äitiyden prosessointia. Äitien kerronnassa nousikin esiin monia erilaisia muutokseen liittyviä seikkoja. Esiin nousivat muun muassa taloudelliset

muutokset, muutokset äidin käytöksessä, jaksamisen ja mielialan muutokset, sekä hyvän ja pahan asetelmat. Äidit mieltivät lisäksi omien äitiyden esikuvien vaikutuksia äitiyteensä, sekä prosessoivat miten ikä ja eri elämän tilanteet ovat heidän äitiyttään muuttaneet. Tutkimuksessa korostuikin äidin materiaalisen hyvinvoinnin, kuten toimeentulon, asumisen ja ympäristön merkitys. Äitien hyvinvointia määrittävät myös elinolot ja tyytyväisyys elämään. Tyytyväisyyttä elämään lisäsivät materian sijaan kuitenkin tärkeämpänä äidin perhe ja ihmissuhteet, sekä osallisuuden kokeminen.

Eron jälkeisen äitiyden merkityksiä on yhtä paljon erilaisia kuin on erilaisia äitejäkin. Jokainen äiti reagoi erilaisiin muutoksiin yksilöllisesti. Toiset äidit ovat sopeutuvampia ja joustavampia, kun taas toiset vaativat enemmän aikaa tottukseen uuteen. Useita muutoksia, suuria muutoksia, tai nopeita eroon liittyviä muutoksia kokeneilta äideiltä esimerkiksi vaaditaan muutoksiin sopeutumiselta hieman enemmän. Osa haastatelluista äideistä oli esimerkiksi saattanut aloittaa eroprosessin jo paljon enne virallista eroa, kun toisille äideistä taas ero tuli äkillisenä ja jopa yllättävänä.

Äidit eivät tuoneet vastuun ja yksinäisyyden puheissaan esiin sitä koki- vatko saavansa koskaan tukea yksinäisyyteen ystävien tai isovanhempien ta- holta. Kerronnasta tuli kuitenkin vahvasti esiin se, että vain toinen parisuhteen, ja erityisesti lapsen toinen biologinen vanhempi, voi olla riittävä tuki silloin, kun kyse on yhteisistä lapsista. Yksinäisyyttä ei ehkä voi, tai sitä ei haluta korvata muulla tuella kuin lapsen toisella vanhemmalla. Tämä on mielenkiintoinen hu- omio esimerkiksi siinä tapauksessa, kun halutaan selvittää mitkä ovat tarpeellisia eron jälkeisiä tukitoimia perheille. Toisekseen aihe nousee merkittäväksi myös silloin, jos halutaan selvittää perheille tarpeellisten tukimuotojen tarve eron jäl- keisessä ajassa esimerkiksi yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

Äidit korostivat paljon eron jälkeistä vastuutaan, ja sitä miten vastuu ja- kaantuu eri tavoin eronneiden vanhempien kesken. Tutkimusta tehdessä heräsi- kin kysymys, onko yhteishuoltajuus yhdessä huoltamista, jos vastuu on toisella huoltajalle jatkuvaa, tai lapsen huolto painottuu vain toisen vanhemman vas- tuulle. Samaa aihetta sivusi myös havainto siitä, miten äidit ovat todella tiukasti

kiinni lapsissaan. Tutkimusta tehdessä havaitsin, että tutkimukseen haastatellut äidit jopa kärsivät siitä, että he murehtivat lapsesta koko ajan. He murehtivat lapsesta, vaikka lapsi olisi isällä ja he tietäisivät, että isä varmasti pärjäisi, jos ei nyt ihan täydellisesti, tai yhtä hyvin kuin äiti, mutta varmasti huolehtisi oman osuutensa lapsen huollosta kuitenkin. Olisi mielenkiintoista pohtia onko syy se, että isä ei hoida lasta juuri äidin määrittämällä tavalla, taikka mikä aikaansaa kontrollin tarpeen. Toisaalta olisi tärkeää pohtia miten äitien huolta voitaisiin saada kevennettyä, taikka miksi äidit ottavat niin suuren vastuun lapsen huollosta, vaikka toinen vanhempi olisi siihen yhtä kykeneväinen. Jatkotutkimusta olisi varmasti tarpeellista tehdä myös siitä näkökulmasta, että mikä sitten aikaansaisi tasavertaisen vanhemmuuden kokemisen.

Tutkimuksessani nouseekin esiin äitien kyky eheytyä eron jälkeen ja näin määrittää eron jälkeistä äitiyttä ja eron mukanaan tuomaa elämänmuutosta. Eron jälkeisessä äitiydessä äidit prosessoivat aiemmin tekemiään valintoja elämässä, omaa käytöstään, sekä asenteitaan. Herrmanin, Stewartin, Diaz-Granadosin, Bergerin, Jacksonin ja Yuenin (2011) mukaan yleinen sopeutumis- ja selviytymiskyky liitetään usein ihmisen persoonallisuuden ja käyttäytymisen tutkimukseen.

Tutkimukseni perusteella esiin nousee myös resilienssin käsitteen piirteitä. Resilienssin käsite voidaan Zautran, Hallin ja Murrayn (2010, 4) mukaan määrittellään joustavuudeksi ja kyvyksi palautua vastoinkäymisistä. Se liittyy heidän mukaansa myös kykyyn löytää vastoinkäymisistä positiivisia asioita. Tutkimukseni mukaan erityisesti eron jälkeisessä ajassa resilienssi korostui niiden seikkojen kohdalla, jotka liittyvät äitien muutoksen pohdintaan, kuten mitä menneisyydessä on tapahtunut ja miltä heidän eronjälkeinen tulevaisuutensa näyttää. Eron jälkeisessä äitiydessä prosessoitiin niitä asioita, joissa oli onnistuttu ja toisaalta myös niitä, joissa oli koettu, että olisi tullut kenties toimia paremmin, tai eri tavalla. Äidit kokivat esimerkiksi, että he olisivat voineet olla äitinä parempia ja kokivat syyllisyyttä ja suruakin joistain omassa äitiydessään tekemistään valinnoista ja koetuista tunteista, sekä tapahtumista.

Tutkimusta tehdessäni tein havainnon, että etukäteisolettamuksestani poiketen aineisto ei tuottanut äitien eron jälkeisessä ajassa kerrontaa lasten ikävöimisestä. Äitien kokema ikävää omia lapsiaan kohtaan poimin aineistoa koko tutkimuksen aikana ainoastaan yhden virkkeen. Tämän yhden äidin tuottaman kommentin satuin poimimaan alaotsikoksi heti ensimmäisestä tutkimastani haastattelusta, sillä jotenkin olin tutkijana asettanut etukäteisoletuksen, että tämän tyyppisiä kommentteja todennäköisesti tulee lisää. Etukäteen olin siis ajatellut, että lasten ikävöimisestä varmasti nousisi esiin seikkoja silloin, kun puhumme äidin eron jälkeisestä ajasta. Mielikuvani lehtiotsikoista, joissa perheet revitään erilleen ja perheenjäsenet kaipaavat toisiaan, ei tämän tutkimuksen mukaan ole se ensi sijaisiin äidin eron jälkeinen elämäkokemus. Enemmänkin ikävä ja huoli liittyi muuhun eron mukanaan tuomaan asiaan kuten menneisyyden kokemusten läpikäyntiin ja uuden tulevaisuuden rakentamisen haasteisiin. Eron jälkeisessä elämänmuutoksen käsittelyssä myös pohdittiin paljon lapseen muodostuneen suhteen laatua ja määrää. Vastuunkantaminen ja sen uudelleen määrittäminen olivat nekin merkityksellisiä eron jälkeisessä elämänmuutoksessa.

Ensinnäkin ikävä ei siis kuulunut eron jälkeisen äitiyden pohdinnan yhteydessä haastateltujen äitien sanavarastoon. Toki varsinaisen alkuperäisen haastattelun keskiössä oli yhteistyövanhemmuus, eikä pelkkä äitiyden kokeminen, joten tällä varmasti on jokin osuus asiassa. Toisekseen ikävä saatetaan yhdistää myös enemmän parisuhteen aikaiseen kaipaamiseen, kun toisilleen merkitykselliset ihmiset kuten parisuhteen osapuolet ovat tahtomattaan erossa toisistaan. Äidit tuottivat kuitenkin ikävään liittyvää puhetta, mutta ikävää koettiin, ei lapsiin, vaan esimerkiksi entisen kumppanin kanssa vietettyyn aikaan, entiseen kotiin, vanhoihin rutiineihin. Lisäksi ikävöitiin myös toisen aikuisen tukea kasvatuksessa, taikka apua kauppakassien kantamiseen.

Lasten ikävöimisestä tuli vain tämä yksi kommentti: ”Vaikka niinkö lapsia ikävöi tietenkin.” Tämä kommentti toki saattaa sisältää sen, että asiaa pidetään niin perustavan laatusena itsestään selvyytenä, että sitä ei tarvitse erikseen nostaa vastauksissa mitenkään esiin. Kenties äidit ajattelevat, että kun tärkeä ja rakas ihminen, eli oma lapsi viettää aikaa ajoittain myös toisen vanhemman luona, niin

ikävä on niin ilmeinen, ettei sitä tarvitse erikseen käydä läpi keskustellen. Vaan lapsia ikävöidään- tietenkin.

Tutkimukseni tuloksia pohdittaessa on huomioitavaa, että alkuperäinen haastattelurunko oli tehty käsittelemään erityisesti yhteistyövanhemmuutta. Olin tutkijana varautunut siihen, että haastatteluista ei löydykään välttämättä kovin paljoa omiin asettamiini tutkimuskysymyksiin vastauksia tarjoavaa materiaalia. Tämä kuitenkin osoittautui turhaksi huoleksi, sillä aineisto tuotti paljon tutkimuskysymysten kannalta soveltuvaa materiaalia. Näin ollen alkuperäisissä teemoissa ja kysymyksissä voitiin pitäytyä läpi tutkimuksen, loppuun saakka. Tutkimuksen edetessä tarkensin tekemiäni havaintoja tutkimuksen tulosten etenemistä havainnollistavilla taulukoilla.

Tähän tutkimukseeni valikoituneen haastatteluaineiston koko oli melko pieni. Haastatteluaineistoja oli kaikkiaan tarjolla runsaasti, mutta jonkinlaista rajausta haastattelujen määrään oli kuitenkin syytä tehdä. Koska tavoitteena oli ilmiön ymmärtäminen, niin se mahdollisti sen, ettei tutkimusaineistoa ollut tarpeen koota turhan suureksi. Myös aineiston analysointivaiheessa voitiin todeta, että aineisto tuottaa riittävästi tuloksia ja tässä haastattelumäärässä olikin sopivaa pitäytyä. Käytin tutkimuksessani paljon haastatteluista kumpuavia aineistoesimerkkejä ja käytin niitä erityisesti vahvistaakseni omia tulkintojani.

Tutkimuksessa käytössä olleista nauhoitteista sain tutkijana selkeästi sen kuvan, että tutkittavat ymmärsivät hyvin haastattelijoiden esittämät kysymykset haastattelutilanteissa. Haastateltavat tekivät aktiivisesti myös tarkennuksia ja kysyivät, sekä pyysivät toistamaan uudelleen kysymyksiä, jos he eivät niitä heti ymmärtäneet. Joihinkin kysymyksiin haastattelijat saattoi auttaa esimerkiksi löytämällä sanoja ja jatkumoa lauseeseen, jos haastateltava jäi miettimään vastaustaan.

Myös tunteet olivat pinnassa, kun haastateltavat antoivat vastauksiaan ja silloin vastaajan lause saattoi kommentoinnissa jäädä kesken, tai vastaaja unohti kesken vastaamisen mikä olikaan alkuperäinen kysymys. Haastattelijat saattoi toistaa kysymyksen tai muotoili sen uudelleen, taikka antoi aikaa pitää hieman taukoa kesken haastattelun. Haastattelun sensitiivisyys ja intensiivisyys olikin

havaittavissa käydessäni läpi aineistoa. Tässä korostui myös haastattelutilanteen luottamuksellinen ilmapiiri, sillä kaikki haastattelut toteutettiin alusta loppuun saakka hyvin. Myös tällä voidaan todeta olevan merkitystä siihen, että tämän tutkimuksen käyttöön on saatu laadukas aineisto.

Olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt erityisesti tämän tietyn tutkimusjoukon, eli näiden kuuden eronneen äidin subjektiivisten kokemusten esiin tuomiseen. Aaltio & Puusa (2020, 180) esittävät, että on myös hyvä tiedostaa, että ihmisen käyttäytyminen on kontekstisidonnaista. He korostavatkin, että ”samanlaisen tuloksen saavuttaminen uudestaan on melko mahdotonta”.

Lisäksi pyrin koko ajan tutkimusta tehdessäni tiedostamaan omat oletuksen eron jälkeiseen äitiyteen ja eron mukanaan tuomaan elämänmuutokseen liittyen. Ennen tämän tutkimuksen tekemistä oma ymmärrykseni eron jälkeisestä äitiydestä ja eron mukanaan tuomasta elämänmuutoksesta eivät olleet tuttuja henkilökohtaisesti omassa elämässäni, eivätkä ne olleet kenties muutoinkaan kovin syvällisiä. Haastatteluita analysoidessani taustaoletukseni perustuivat siis joihinkin käsityksiini yleisesti elämästä, sekä aiheesta keräämääni taustatietoon. Pyrin tuomaan tutkimukseni analysoinnin vaiheet esiin tarkasti ja läpinäkyvästi.

Kaikki tutkimuksen haastateltavat olivat olleet äitejä useiden vuosien ajan ja lisäksi heidän eron kokemisestaan oli kulunut jo jonkin verran aikaa. Näin olen haastateltavat ovat tulleet haastattelutilanteeseen, niin että heillä on ollut aikaa prosessoida ja käydä läpi eroaan jo aikaisemmin. Toki haastattelu saattoi tuoda esiin myös uusia näkökulmia ja tunteita äitien eron käsittelyyn. Tämä on toki suotavaakin ja kuuluu osana haastatteluun sekä tutkimuksen tekemiseen.

Eettisesti huomioitavaa on myös, että haastattelussa oli mukana vain sellaisia äitejä, jotka siihen vapaaehtoisesti halusivat ja kokivat että heillä on voimia kertoa kokemastaan erosta. Haastateltavat ovat tienneet vastauksia antaessa haastattelun tutkimustarkoituksesta, ja siitä mitä teemoja haastattelu tulee käsittelemään. Tässä tutkimuksessa kaikki haastateltavat äidit tulivat Ensi- ja turvakotien liiton yhteistyön kautta. Tutkimukseni haastatteluihin ei ollut otettu eroneita äitejä mitään muuta kautta. Tämä tietenkin korostaa haastattelun tuloksissa

sellaisten äitien vastauksia, jotka ovat niin sanotusti ohjautuneet palvelujärjestelmien pariin. Voisi olla tutkimustuloksia rikastuttavaa saada mukaan jatkossa tutkimuksiin mukaan myös äitejä eri palvelujärjestelmistä, sekä täysin palvelujärjestelmien ulkopuolelta.

Eron jälkeistä äitiyttä voidaan tämän tutkimuksen mukaan määritellä äitien oman itsensä etsimisen ja minäkuvan vahvistumisen kautta. Nämä seikat voidaan liittää äitien itsereflektointiin, jolloin äidin minäkuva vahvistuu ja hän erilaisten äitiyden kokemusten kautta etsii ja löytää itsensä. Se miten äidit kokevat ydinperhenäkemyksen määrittää heidän eronsa jälkeen syntyvää uutta vanhemmuutta.

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt tuomaan esille tarkkarajaisesti ja syvästi tietoa eron jälkeisestä äitiydestä tutkimuskohteena, jättäen samalla tilaa myös tämän aiheen jatkotutkimukselle. Mielenkiintoista olisi edelleen jatkaa tutkimusta siitä mitä kaikkea äitiys pitää sisällään ja mitä kaikkea se tarkoittaa. Keskeistä olisi myös pyrkiä ymmärtämään äitiyttä yhä laajemmin ja moninaisemmissa erotilanteissa ja niiden jälkeen. Jatkotutkimustarpeiden monisäikeisyys ja äitien henkilökohtaisten kokemusten moninaisuus voidaan kiteyttää tässä tutkimuksessa esiin tulleeseen erään äidin kommenttiin:

"Äitinä voi olla monenlainen ja että jokainen lapsi ja jokainen elämäntilanne on ollu vähän erilainen. Että on sillä tavalla monenlainen äiti."

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) 2020. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 177–188.
- Andrews T. (2012). What is Social Constructionism? *The Grounded Theory. Volume 11 (1)*, 39-46.
- Berg, K. (2008). *Äitiys kulttuurisina odotuksina*. Väitöskirja, Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: Tiedonsosiologinen tutkielma*. suom ja toim. V. Raskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Bowlby J. (1957). *Lasten hoivan ja hellyyden tarve. Child care and the growth of love*. Maailman terveysjärjestön mietinnöstä. Sairaanhoidtajien koulutussäätiön julkaisema.
- Braun, V. & Clarke, V. (2008). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 2006. Volume 3 (2)*, 77–101.
- Broberg, M. & Hakovirta, M. (2014). Isyys eron jälkeen. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus, 114–126.
- Burr V. (2003). *Social constructionism*. East Sussex/New York: Routledge.
- Castrén, Anna-Maija; Hakovirta, Mia; Kuronen, Marjo (2019). Ero yhteiskunnallisena kysymyksenä. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 27 (4)*, 341–343.
- Cacciatore, R. & Janhunen, K. (2008). Täydelliset äidit - 11 myyttiä. Teoksessa: Janhunen, K. & Oulasmaa, M. (toim.) *Äidin kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto, 12–27.
- Durtschi, J. A. (2017). The dyadic effects of supportive coparenting and parental stress on relationship quality across the transition to parenthood. *Journal*

of Marital and Family Therapy, 43, 308–321.

- Erlingsson, C. & Brysiewicz, P. (2012). *Orientation among multiple truths: An introduction to qualitative research*. *African Journal of Emergency Medicine* 3, 92–99.
- Feinberg, M. E. (2003). The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting*, 3, 95–131.
- Fridman-Teutsch, A., & Attar-Schwartz, S. (2019). Commitment to school and learning among youth in residential care: The role of mother and father support and parents' divorce. *American Journal of Orthopsychiatry*, 89 (2), 201–211.
- Grusec, J. E., & Ungerer, J. (2003). Effective socialization as problem solving and the role of parenting cognitions. Teoksessa L. Kuczynski (toim.), *Handbook of dynamics in parent-child relations*. (s. 211–228). SAGE Publications.
- Herrman, H., Stewart, D. E., Diaz-Granados, N., Berger, E. L., Jackson, B & Yuen, T. (2011). *What is Resilience?* *The Canadian Journal of Psychiatry* 56 (5), 258–265.
- Hiltunen Tarja. (2015). *Äitiys, huostaanotto ja voimaantumisen*. [Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.]
- Hokkanen, T. (2005). Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. *Jyväskylästudies in education, psychology and social research* 267. Jyväskylän yliopisto.
- Holstein A. J. & Gubrium J. F. (2008). *Handbook of Constructionist Research*. The Guilford press New York, London.
- Jallinoja R., Hurme, H. & Jokinen, K. (2014). *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jappens, M., & Van Bavel, J. (2016). Parental divorce, residence arrangements, and contact between grandchildren and grandparents. *Journal of Marriage and Family*, 78(2), 451–467.

- Jokinen, K. (2017). *Ydinperheestä monimuotoisiin perheisiin-Perhe ja avioliitto muutoksessa*. toim. Hytönen, M. Kirkon tutkimuslaitos.
- Kalmijn, M. (2015). Relationships between fathers and adult children: The cumulative effects of divorce and repartnering. *Journal of Family Issues* 36 (6) 737–759.
- Katvala, S. (2001). *Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto].
- Kiecolt-Glaser, J. K. (2018). Marriage, divorce, and the immune system. *American Psychologist*, 73(9), 1098–1108.
- Kontula, O. (2013). *Yhdessä vai erikseen. Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä*. Väestöliitto ry, Väestöntutkimuslaitos. Helsinki: Vammalan kirjapaino.
- Korhonen, M. & Luoma, I. (2017). Äidin masennuksen vaikutus lapsen kehitykseen. *Suomen lääkirilehti* 72 (15–16), 1005–1012.
- Kuronen, M. (2004). Valtaistumista vai voimavaraistumista: feministisiä näkökulmia empowermentiin sosiaalityön käsitteenä ja käytäntönä. Teoksessa: M. Kuronen, R. Granfelt, L. Nyqvist & P. Petrelius (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja 2004. Jyväskylä: PS-kustannus, 277–296.
- Kuronen, M. (2014). Perheen ideologinen tuottaminen. Teoksessa Jallinoja, R., Hurme, H. ja Jokinen, K. (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Gaudeamus. Helsingin yliopisto. 81–98.
- Kääriäinen, A. (2008). Ero haastaa vanhemmuuden. Lastensuojelun Keskusliitto / Neuvoprojekti. Helsinki: Libris oy.
- Laitinen, M., Aho, A-L., Salonen, A.H. & Kaunonen, M. (2013). Äitien neuvolan terveydenhoitajalta saama sosiaalinen tuki lapsivuodeaikana. *Hoitotiede* 25 (3), 171–182.

- Maksimainen, J. & Ketokivi, K. (2014). Sidoksen ongelmasta. *Sociologia* 51 (2), 101–105.
- McHale, J. P., Kuersten-Hogan, R., & Rao, N. (2004). Growing points for coparenting theory and research. *Journal of Adult Development* 11 (3), 221–234.
- McHale, J. P. & Rotman, T. (2007). Is seeing believing? Expectant parents' outlooks on coparenting and later coparenting solidarity. *Infant Behavior and Development*, 30, 63–81.
- Monimuotoiset perheet verkosto. Luettu 15.02.2020. <https://monimuotoisetperheet.fi/>
- Nousiainen, K. (2004). *Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Parsons T. & Bales R. (1955). *Family, Socialization and Interaction Process*. Glencoe Ill: The Free Press.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. 3. painos. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Perälä-Littunen, S. (2004). *Cultural Images of a Good Mother and a Good Father in Three Generations*. Printing House.
- Pojjula, S. (2007). *Lapsi ja kriisi; selviytymisen tukena*. Helsinki: Kirjapaja.
- Pylkkänen, A. (2008). Miten oikeus määrittelee perheen? Teoksessa *Perhesuhteet puntarissa*. (toim.) E. Sevón & M. Notko. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä.
- Poikolainen, J. (2002). *Kasvatustietoisuuden ulottuvuuksia. Vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta*. Tutkimus. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitos.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus.

- Ramey, C. T., Ramey, S. L., Gaines, K. R., & Blair, C. (1995). Two-generation early intervention programs: A child development perspective. Teoksessa S. Smith (toim.), *Two generation programs for families in poverty: A new intervention strategy* (s. 199–228). Ablex Publishing.
- Reenkola, E. (2012). *Äidin valta ja voima*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (2014). Lapsiperheiden vanhemmat työelämässä. Teoksessa *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.).
- Salonen, A.H., Oommen, H., Kumpula, M. & Kaunonen, M. (2013). Äitien saama sosiaalinen tuki lapsivuodeosastolla. *Tutkiva hoitotyö* 11 (3), 4-14.
- Scott, S. B., Rhoades, G. K., Stanley, S. M., Allen, E. S., & Markman, H. J. (2013). Reasons for divorce and recollections of premarital intervention: Implications for improving relationship education. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 2(2), 131–145.
- Sevón, E. & Notko M. (2008). Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa *Perhesuhteet puntarissa*, (toim.) E. Sevón, & Notko M.. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä, 13–26.
- Sheridan, S. M., Eagle, J. W., & Dowd, S. E. (2005). Families as contexts for children's adaptation. Teoksessa S. Goldstein & R. Brooks (toim.), *Handbook of resiliency in children* (s. 165–179). New York: Kluwer/Plenum Press.
- Tartari, M. (2015). Divorce and the cognitive achievement of children. *International economic review*, 56 (2). 597-645. <https://doi.org/10.1111/iere.12116>
- Terävä, J., & Böök, M. L. (2019). Yhteistyövanhemmuus eron jälkeen : mitä, miksi ja miten? Teoksessa P. Hietanen, V. Keinonen, & M. Kettunen (toim.), *Yhteistyövanhemmuuden käsikirja* (s. 11-19). Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja, 4. Helsinki, Finland: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Tilastokeskus (2021a). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset*. Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/ssaaty/2020/ssaaty_2020_2021-06-18_tie_001_fi.html

- Tilastokeskus (2017). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet*. Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/perh/2017/perh_2017_2018-05-25_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus (2021b). *Suomen virallinen tilasto (SVT): Käsitteet. Perhe*. Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Törrönen, H. (2015). *Vauvan kanssa vanhemmiksi: selviytymisen ja ilon kirja*. Helsinki: Kirjapaja.
- Vaismoradi, M., Jones, J., Turunen, H., & Snelgrove, S. (2016). Theme development in qualitative content analysis and thematic analysis. *Journal of Nursing Education and Practice*, 6 (5), 100.
- Vezzetti, V. C. (2016). New approaches to divorce with children: A problem of public health. *Health Psychology Open*, 15 (11-12). 1–13.
<https://doi.org/10.1177%2F2055102916678105>
- Vuori, J. (2004). Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 29–63.
- Wagner, A. & Diamond R. (2016). *Divorce in Couple and Family Therapy*. Springer International Publishing AG. Encyclopedia of Couple and Family Therapy.
- Weinberg, D. (2008). The philosophical foundations of constructionist research. Teoksessa J. Holstein & J. Gubrium (toim.) *Handbook of constructionist research*. New York: Guilford Press, 13–39.
- Yesilova, K. (2009). *Ydinperheen politiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Zautra, A. J., Hall, J. S. & Murray, K. E. (2010). Resilience. A New Definition of Health for People and Communities. Teoksessa J.W. Reich, A. J. Zautra &

J. S. Hall (toim.) *Handbook of Adult Resilience*. New York: A Division of Guilford Publications, Inc, 3-29.